

T.C
İSTANBUL AR-EL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

ANNENİN ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMU İLE
ÇOCUĞUN SOSYAL BECERİ DÜZEYİ ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Aysun AKTAŞ ÖZKAFACI

İSTANBUL, 2012

T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

.../.../.....

Enstitümüz *Psikoloji* Anabilim dalı yüksek lisans öğrencilerinden **95003108** numaralı **Aysun AKTAŞ ÖZKAFACI**'nın "İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim ve Sınav Yönetmeliği"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği tezini, Yönetim Kurulumuzun 29/05/2012 tarih ve 2012/06 sayılı toplantısında seçilen ve 21/06/2012 tarihinde Sefaköy Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda savunmuş ve kendisine düzeltme verilmiştir. Aday, "ANNENİN ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMU İLE ÇOCUĞUN SOSYAL BECERİ DÜZEYİN ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ" adlı düzeltilmiş tezini Sefaköy Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin 48/5. maddesi gereğince (.....) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi ~~oyçokluğu~~/oybirliği ile **Kabul veya Red** kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
PROF.DR. YILMAZ ÖZAKPINAR

ÜYE
YRD.DOÇ.DR. FERZAN CURUN

ÜYE
YRD.DOÇ.DR.GÖKLEM TEKDEMİR

T.C
İSTANBUL AR-EL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

ANNENİN ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMU İLE
ÇOCUĞUN SOSYAL BECERİ DÜZEYİ ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Aysun AKTAŞ ÖZKAFACI

95003108

Danışman: Prof. Dr. Yılmaz ÖZAKPINAR

İSTANBUL, 2012

ÖZET

Annenin Çocuk Yetiştirme Tutumu ile Çocuğun Sosyal Beceri Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Aktaş Özkafacı, Aysun

Yüksek Lisans Tezi , Psikoloji Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr.Yılmaz Özakpınar

Eylül ,2012- 80 Sayfa

Bu araştırma, Annenin Çocuk Yetiştirme Tutumu ile Çocuğun Sosyal Beceri Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın örneklemi, 2011-2012 eğitim-öğretim yılında İstanbul il merkezi Üsküdar, Ümraniye, Altunizade semtlerinde bulunan, M.E.B'e bağlı anaokullarına devam eden altı yaş çocukları ve bu çocukların annelerinden oluşmaktadır.

Çalışmanın amacı doğrultusunda, 6 yaş grubunda 33 çocuk ile çalışılmış ve çocuklara “Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği” uygulanmıştır. Çocukların annelerine ise “Ebeveyn Tutum Ölçeği” uygulanmıştır. Örneklem grubunun oluşturulması için “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

Çalışmanın bulgularına göre, annenin demokratik tutum alt boyut puanı ile çocuğun sosyal beceri düzeyi puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Diğer taraftan annenin otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutum alt boyut puanları ile çocuğun toplam sosyal beceri düzeyi puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Kolerasyon analizine göre, otoriter, aşırı koruyucu, izin verici çocuk yetiştirme tutumu çocuğun sosyal beceri düzeyi ile çok düşük seviyede negatif yönde ilişkidir.

Annenin çocuk yetiştirme tutumu ve çocuğun sosyal beceri düzeyinin çocuğun cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında, istatistiksel olarak cinsiyete bağlı herhangi bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Sosyal Beceri, Çocuk Yetiştirme Tutumları

ABSTRACT

Analyzing the relationship between mother's attitude towards growing up children and social skill level of the children.

AktaşÖzkafacı, Aysun

Master Thesis, Psychology Studies Department

Thesis Counsellor: Prof. Dr. YılmazÖzakpınar

September, 2012- 80 Pages

This research aims to analyze the relationship between mothers' attitude towards growing up children and social skill level of the children.

Focus group of this research consists of 6- years –old children who attend to preschools which are controlled by Ministry of National Education, and located in Üsküdar, Ümraniye, Altunizade in İstanbul, during educational year 2011/2012 and also the mothers of these children.

Related to the aim of the research, 33 children who are at the age of 6 have been observed and 'Social Skill Evaluation Scale' has been applied to them. 'Parent's Attitude Scale' has been applied to their mothers. 'Personal Information Form' has been used to sort out the focus group.

According to the results of the research, there is a positive, meaningful relationship between the authoritative attitude of mothers and social skill level of the preschool children. On the other hand, there isn't any statistically significant relationship between authoritarian, overprotective, permissive attitude of mothers and social skill level of children. According to the analysis of correlation, there is a negative, very low level relationship between authoritarian, overprotective, permissive attitude of mothers and social skill level of the preschool children.

When it has been observed if there is a difference in mothers' attitude towards growing up children and social skill of preschool children according to the sex of the children, it is seen that there isn't any difference related to the sex.

Key Words: Social Skill, Child Rearing Attitudes.

TEŞEKKÜR

Bu araştırma, annenin çocuk yetiştirme tutumu ile Çocuğun Sosyal Beceri Düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır.

Öncelikle tez danışmanın değerli hocam, Prof. Dr. Yılmaz Özakpınar'a çok teşekkür ederim. Tez çalışmam boyunca kendisinden akademik açıdan çok şey öğrendim.

Değerli Hocalarım Prof. Dr. Ali Gitmez ve Yrd. Doç. Dr. Ferzan Curun'e yüksek lisans öğrenimim boyunca kendilerinden öğrendiğim her şey için çok teşekkür ederim.

Her zaman olduğu gibi yüksek lisans sürecinde de beni destekleyen, bana güvenen ve inanan sevgili *anne ve babama* sonsuz teşekkür ediyorum.

Hayatta sadece güzel şeyleri değil, zor anlarımızda paylaşmak üzere yola çıktığımız *eşim'e*, bu süreçte bana olan destek ve sabrından dolayı sonsuz teşekkür ediyorum.

Yüksek lisans eğitimim boyunca, annelerini hep destekleyen ve anlayışlı davranan kızım *Zehra* ve oğlum *Fatih'e* sonsuz teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
TEŞEKKÜR	v
TABLO LİSTESİ	viii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	5
1.1. Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme İle İlgili Tutumları	5
1.2. Sosyal Beceri.....	10
1.2.1.Sosyal Becerinin Tanımı ve Kapsamı	10
1.2.2. Sosyal Beceri Kazanımının Önemi ve Faydaları.....	14
1.2.3.Okul Öncesi (0-6yaş) Dönemde Sosyal Gelişim.....	16
1.3. Yapılan Araştırmalar	18
1.3.1.Ebeveyn Tutumları İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	18
1.3.2.Ebeveyn Tutumları İle İlgili Yurtdışında Yapılan Çalışmalar	21
1.3.2.Sosyal Beceriler İle İlgili Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar	25
1.3.2.Sosyal Beceriler İle İlgili Yurtdışında Yapılmış Çalışmalar	29
1.3. Araştırmanın Amacı	33
BÖLÜM II	37
YÖNTEM	37
2.1. Örneklem.....	37
2.2. Veri Toplama Araçları	39
2.2.1. Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)	39
2.2.2. Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (SBDÖ).....	41
2.2.3. Ebeveyn Bilgi Formu	43
2.3. İşlem.....	43
2.4. Verilerin İstatistiksel Analizi	43
BÖLÜM III	44
BULGULAR	44
BÖLÜM IV	52

SONUÇ VE TARTIŞMA	52
KAYNAKLAR	61
EK: 1	73
EBEVEYN BİLGİ FORMU (ANNE)	73
ÖZGEÇMİŞ	76

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Anne ve Çocuğa Ait Demografik Özellikler	38
Tablo2. Annelerin Ebeveyn Tutum Ölçeğinden (ETÖ), Çocukların Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeğinden (SBDÖ) aldıkları puanların Ortalamaları ve Standart sapma değerleri.....	45
Tablo3. Ebeveyn Tutum Ölçeği ve Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeğinden Alınan Puanların Çocukların Cinsiyetine göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri..	46
Tablo 4. Kolmogrov-Smirnov Test.....	49
Tablo 5. Ebeveyn Tutumları ile Sosyal Beceri Düzey Puanları Arasındaki Korelasyon.....	49

GİRİŞ

Sosyal Beceri, bireyin çevresi ile uyumunda ve diğer insanlarla olan ilişkisinde oldukça önemlidir. Kişilerarası olumlu ilişkilerin kurulabilmesi ve sürdürülebilmesi için bireylerin birbirlerine duygu, düşünce ve isteklerini iletebilmeleri gerekmektedir. Bunun için de bireylerin birtakım sosyal becerilere sahip olmaları gerekmektedir.

Sosyal beceri, sosyal durumda sergilenen bir davranış biçimidir (McFall, 1982). Bebek dünyaya geldiğinde ilk sosyal ilişkisini anne ya da bakıcı konumundaki kişiler ile kurar. Kendisine yabancı olan bu dünyada, yaşamını sürdürebileceği bilgi ve becerileri ilk olarak ebeveyninden öğrenir. Ebeveynlerin çocuklarına karşı sergiledikleri tutum ve davranışlar onların yaşamlarını şekillendirici birinci faktördür.

Baumrind (1967, 1971), anne – babanın, ebeveynlik stillerinin çocuğun sosyalleşme sürecini etkilediğini belirtmiştir. Ebeveyn tutumlarının çocukların sosyal yeterliliği üzerine etkilerini incelemiş ve tutumların çocukların davranışları üzerinde farklı etkilere neden olduğunu ortaya koymuştur. Baumrind, anne-baba tutumlarını sınıflandırmak için okul öncesi dönemdeki çocuklarla ev ortamında yaptığı gözlemler ve laboratuvar çalışmalarında otoriter, demokratik ve izin verici olmak üzere üç çeşit anne-baba tutumu ortaya koymuştur. Demokratik tutuma sahip ebeveynler, çocuklarının davranışlarını kontrol ederken ve disiplin yöntemlerini uygularken cezalandırıcı olmaktan ziyade destekleyicidir. Onların birey olduğunu kabul eder ve destekler. Bu ebeveynler, sosyal yönden daha yeterli, kendini ifade edebilen ve kendi kararlarını verebilen çocuklar yetiştirmektedir. Otoriter ebeveynler itaate önem verir ve cezalandırmayı kullanır. Çocuğun bireyselliğini ve kendisini ifade etmesini kısıtlarlar. Bu ebeveyn tutumu ile yetişen çocukların problem davranış gösterme riski yüksektir. İzin verici ebeveynler, çocuklarına çok fazla özgürlük verir, çocuklarının davranışlarını kontrol etmezler. Bu tip ebeveyn tutumu ile yetişen çocuklar, kendilerini denetleme yeteneğinden yoksun, itaatsiz ve bencildirler. Evdeki izin verici tutum dış dünyada karşılık bulamadığında, bu ebeveyn tutumu ile yetişen çocuklar başarısızlıklar ve hayal kırıklıkları yaşar (Baumrind 1967, 1971; Maccoby ve Martin 1983).

Aşırı koruyucu ebeveyn tutumunda, annenin çocuğu gereğinden fazla kontrol etmesi ve özen göstermesi söz konusudur. Aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ile yetişen çocuklar kendine güveni zayıf, içine kapanık, sosyal ilişkileri zayıf çocuklar olarak gelişir (Kuzgun, 1991).

Annenin olumlu davranış ve kabulü, çocuğun olumlu sosyal davranışlar geliştirmesini sağlamaktadır. Olumsuz ebeveyn tutum ve tavırlarının, çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini ortaya koyan bir çok çalışma bulunmaktadır (Parker, 1983; Buri, Louiselle, Misikonis ve Muller, 1988; Tinkew-Bronte, Moore ve Carrano 2006; Pacheco, Gomes, Teixeira, 1999; Weber, Brondenburg ve Viezzar, 2003; Kim ve Kim, 2008).

Örneğin Kim ve Kim (2008), ailesel faktörlerin çocuk suçluluğu ile ilişkilerini inceledikleri çalışmada, olumsuz ebeveyn tutumu ile çocuk suçluluğu arasında ilişki bulmuştur. Tinkew-Bronte, Moore ve Carrano (2006) çalışmalarında, otoriter tutum sergileyen bir ebeveynle olmanın, suçlu davranışa yönelmede etkili olduğunu tespit etmiştir. Parker (1983), aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ile yetişkin yaşamdaki bozukluklar arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Aşırı koruyuculuğun çocuklarda ileride duygusal problemlere yatkınlık yarattığını ortaya koymuştur. Başka bir çalışmada, anne-babası tarafından baskı yapılan çocukların benlik saygısının daha düşük olduğu, bu çocukların daha kaygılı ve okulda daha başarısız oldukları tespit edilmiştir (Ketstsiz, Ryan ve Adams, 1998).

Baumrind (1967), Maccoby ve Martin (1983) yaptıkları çalışmalara dayanarak, ilköğretim dönemindeki çocukların algıladığı anne-baba ilgisi ve desteği ile çocuğun benlik saygısı arasında olumlu yönde ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Ebeveyn tutumları ilgili yapılan araştırmalar, ebeveyn tutumlarının çocukların benlik saygısı, okul başarısı, saldırganlık ve psikopatolojik bozuklukların oluşumunda belirleyici olduğunu göstermektedir.

Ebeveyn tutum ve davranışları, bebeğin dünyaya gözlerini açtığı andan yetişkin yaşama kadar kurduğu ilişkilerinde ve hayata bakışında önemli bir temel ve model oluşturmaktadır. Bu açıdan hayatı annesinin gözünden tanımaya başlayan okul öncesi

çocukların, diğer kişiler ile kuracağı sosyal ilişkilerin şekillenmesinde “anne” faktörü son derece önemlidir.

Bu çalışmada, Ebeveyn tutumları ve sosyal beceri gelişimi kavramları, sosyal öğrenme kuramı ile Baumrind'in (1967, 1971) ebeveyn tutumları ile ilgili sınıflandırması temel alınarak incelenmiştir. Sosyal öğrenme kuramına göre çocuklar, öğrenme sürecinde önce çevrelerindeki en yakın modellere (anne) dikkat ederler. Çocuklar, kendilerine yakın modellerin davranışlarını gözlemlerler ve gözlemledikleri söz konusu davranışları uygularlar. Modelin davranışını ne kadar iyi sergilerlerse, çevreleri tarafından ödüllendirilirler ve bu sayede söz konusu davranışları tekrar etmeleri teşvik edilmiş olur (Gage ve ark., 1988).

Sosyal öğrenme teorisinde temel faktör, bireyin başkasını gözlemleyerek kendi davranışını oluşturmasıdır. Bandura'ya göre her şeyi yaparak öğrenmek gerekmez, başkalarının davranışları gözlemlenerek de öğrenilebilir. Bu modelde çocuğun sosyalleşmesinde ebeveyn davranışları önemli belirleyicidir. Annenin çevresi ile kurduğu sosyal ilişkisinde sergilediği davranış biçimi, tavır ve söylemleri çocuğun kendi çevresi ile kurduğu ilişkilerinde belirleyici role sahip olacaktır. Çocuklar için ilk ve en önemli modelin bakım veren olduğu düşünüldüğünde, bakım veren kişinin çocuk yetiştirme tutum ve davranışlarının ne kadar önemli olduğu görülmektedir.

Ataerkil kültürde genel olarak bakım veren anne olmaktadır. Ülkemizde ataerkil kültürün hakim olması nedeni ile çocuğa birinci derecede bakım veren anne'dir. Annenin tutum ve tavırları çocuk için model olması dolayısıyla son derece önemlidir.

Örneğin, anne ve babasının her ay yoksullara gönüllü yemek bağışında bulunduğunu gören bir çocuk, anne ve babası kendisine böyle bir kuraldan hiç bahsetmemiş bile olsa, “başkasına yardım etmenin” önemine dair bir mesaj çıkarabilir. Cömert olmayı eşyalarını paylaşan ya da bağışta bulunan insanları görerek öğrenir. Dolayısıyla çocuk model alma yoluyla tutumlar, değerler, problem çözme yolları hatta kendini değerlendirme standartları edinebilir.

Özetle, bu araştırmanın temel amacı, annenin çocuk yetiştirme tutumu ile (okul öncesi dönem 6 yaş) çocuğun sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Ayrıca annenin çocuk yetiştirme tutumu ve çocuğun sosyal beceri düzeyi, çocuğun cinsiyeti demografik değişkeni açısından da incelenmiştir.

Bu bölümde, ebeveyn tutumları ve sosyal becerilere ilişkin araştırmalar ve kuramsal yaklaşımlar aktarılacaktır. Daha sonra ülkemizde ve yurt dışında yapılmış olan araştırmalar özetlenecek ve son olarak araştırmanın amacı belirtilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme İle İlgili Tutumları

1920'li yıllardan itibaren ebeveynlik tarzları üzerinde daha fazla durulmaya ve araştırılmaya başlanmıştır. Bu konuyu tartışan davranışçı teorisyenler, ebeveyn tutumlarının çocukların davranışları üzerindeki önemine vurgu yapmışlardır. Sosyal öğrenme teorisinde temel faktör, bireyin başkalarını gözlemleyerek öğrenmesidir. Bandura'nın geliştirdiği sosyal öğrenme teorisi gözlemsel öğrenme olarak da ifade edilmektedir. Bu öğrenme taklit ve model almaya dayanmaktadır. Taklit olumlu davranışın öğrenilmesinde rol oynadığı gibi olumsuz davranışların oluşumunda da etkilidir (Bandura ve Walters,1963).

Davranışın ödüllendirilmesi tekrarlanma olasılığını arttırmakta, cezalandırılması ise yinelenme olasılığını azaltmaktadır. Bu modelde çocuğun sosyalleşmesinde ebeveynin davranışları önemli belirleyicidir. Çocuklar yaşamlarının ilk yıllarında bazı modelleri daha fazla taklit ederler. Ebeveynleri, yaşamlarının ilk yıllarında temel davranış modelleridir ve bu özellikleri nedeni ile çocuklarının davranış şekillerini belirlemektedir. Bandura, düzenli, istikrarlı ve sevecen ailelerden gelen çocukların sosyalleşmelerinin daha sağlıklı bir şekilde gerçekleştiğini belirtmektedir.

Diana Baumrind tarafından ortaya atılan ebeveyn tutumlarının sınıflandırılması ile ilgili üçlü model birçok çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Çocukların sosyalleşme süreçlerini, ebeveynlerin çocuk yetiştirme stilleri ile ortaya koyan Baumrind, anne-baba tutumlarını sınıflandırmak için okul öncesi dönemdeki çocuklar üzerinde ev ortamında yaptığı gözlemler ve laboratuvar çalışmalarında; otoriter, demokratik ve izin verici olmak üzere üç çeşit anne-baba tutumu ortaya koymuştur ve çocuk yetiştirme konusunda ana-baba stili ile ilişkili 4 boyut belirlemiştir (Baumrind 1967,1971).

Bunlar:

- Ebeveyn kontrolü,

- Ebeveyn-çocuk iletişimde açıklık,
- Olgunluk beklentisi ve
- Bakım/destek boyutlarıdır.

Ebeveyn Kontrolü boyutu, ebeveynler tarafından konulan kurallara çocukların ne boyutta uymak zorunda olduklarını gösterir. Ebeveyn Çocuk İletişiminde Açıklık boyutu, anne ve babaların verilecek kararlarda çocuklarının fikirlerine ve düşüncelerine ne derece saygı gösterdiklerini, bu konuda çocuklarını ne derece teşvik ettiklerini ve çocuklarının davranışlarına sınırlar getiriliyorsa bunun nedenlerini ne oranda açıkladıklarını gösterir. Olgunluk Beklentisi boyutu, anne ve babaların çocuklarını zihinsel, sosyal ve duygusal alanda başarılı olmaları için ne derece teşvik ettiklerini gösterir. *Bakım-destek* boyutu, anne ve babaların çocuklarına bakarken ve onlarla ilişki kurarken ne derece yakın, sevecen ve sıcak davrandıklarını gösterir. Baumrind, anılan dört boyutun kombinasyonlarına bağlı olarak üç temel ana-babalık stili ortaya koymuştur.

Demokratik tutumu benimseyen aileler, kontrol, açık iletişim, olgunluk beklentisi ve bakım-destek boyutlarındaki özelliklere yüksek derecede sahiptirler. Bu aileler çocuklarından olgun davranışlar beklerler ve kurallara uymalarını isterler. Çocuklarına karşı sıcak ve ilgilidirler. Çocukları ile iletişim kurarken sabır ve duyarlılık gösterirler. Aile içinde karar alırken çocukların görüşlerini de alırlar. Baumrind'in yaptığı çalışmalarda, genellikle demokratik tutumu benimseyen ebeveynlerin zihinsel ve sosyal yönden daha yeterli, kendini iyi ifade edebilen, özgüveni yüksek, öz kontrolü gelişmiş, arkadaş canlısı kendi kararlarını verebilen ve akademik yönden daha başarılı olan çocuklar yetiştirdiğini ortaya koymuştur(Baumrind 1967,1971).

İzin verici ebeveynlerin kontrol ve olgunluk beklentisi boyutları düşük, açık iletişim ve bakım-destek boyutları yüksektir. İzin verici ebeveynler çocuklarına çok fazla özgürlük verirler, bu çocuklar her eylemlerini kendi istekleri doğrultusunda gerçekleştirirler. İzin verici tutuma sahip ebeveynler, çocuklarını hiçbir şekilde kontrol etmezler fakat çocuklarına karşı sıcak ve sevecendirler. İzin verici tutum ile yetişen

çocuklar, ne istediğine tam olarak karar verememiş, doyumsuz, kurallara uyum sağlayamayan, paylaşma gibi becerilerden yoksun olmaktadır(Baumrind 1967,1971).

Otoriter ebeveynler, kontrol ve olgunluk beklentisi boyutlarında yüksek, açık iletişim ve bakım boyutlarında düşük olan ebeveynlerdir. Otoriter ebeveynler, büyük oranda yönergeci, statü yönelimli, değer ve itaate önem veren kişilerdir. Otoriter ebeveynler çocuklarıyla pek fazla görüş alış verişinde bulunmaz, daha çok çocuklarının söyledikleri her şeyi sorgulamadan kabul etmelerini beklerler. Otoriter tutum ile yetişen çocuklarda kaygı, düşük özgüven, saldırganlık, düşmanlık gibi olumsuz davranış şekilleri görülmektedir (Baumrind, 1971). Evdeki otoriter tutum arttıkça, çocuktaki davranış problemlerinde de artış görülmektedir.

Maccoby ve Martin (1983), Baumrind'in üçlü modelini farklı bir şekilde ele almış ve kendi modellerini oluşturmuşlardır. Maccoby ve Martin (1983), sosyalleştirme süreçleri içerisinde ebeveyn-çocuk ilişkisini organize etmeye çalışmışlardır. Baumrind'in ebeveynlikle ilgili üçlü sınıflamasını geliştirmişlerdir. Bu sınıflamada ana baba tutumları duyarlılık ve talep edicilik olmak üzere temel iki boyutta ele alınmıştır. Kontrol olarak da anılan talep edicilik ebeveynin çocuğu sosyalleştirme çabaları olarak kabul edilirken, sıcaklık olarak da anılan duyarlılık ise çocuğun bireyselliğini kabul etme olarak ifade edilir. Baumrind'in sınıflamasındaki izin verici stil, izin verici/hoş görülü ve izin verici/ihtimal edici olmak üzere iki boyuta ayrılmıştır.

- Otoriter ebeveyn stilinde; çocuğa karşı sıkı bir denetim vardır. Çocuğa karşı duyarlılık, kabul ve ilgi düşük, talep ve kontrol ise yüksektir. Otoriter ebeveynler, kendi kuralları ve standartları ile çocukların davranışları birbirine ters düştüğünde cezalandırır ve zorlayıcı olurlar. Çocukların özerkliğini ve kendisini ifade etmesini kısıtlarlar (Baumrind, 1967, 1971; Maccoby ve Martin, 1983).
- Demokratik ebeveyn stilinde yüksek düzeyde kabul, ilgi ve sevgi vardır. İletişim, ilgi ve denetim boyutlarında olmak üzere çift yönlü olarak işlemektedir. Çocuğa karşı duyarlılık, kabul, talep ve kontrol düzeyleri yüksektir. Fakat çocukların davranışlarını kontrol ederken ve disiplin

tekniklerini uygularken cezalandırıcı olmaktan çok destekleyicidirler. Çocuklarının bireysel yönlerinin ve yeteneklerinin farkındadırlar. Onların bireyselliğini kabul eder ve bireyleşmelerini desteklerler (Baumrind, 1967, 1971; Maccoby ve Martin, 1983)

- İzinverici/hoş görülü ebeveyn stilinde, aşırı kabul edici bir yaklaşım söz konusudur. Talep ve kontrol mekanizması son derece düşük tutulmaktadır. Olgun davranışlar göstermeleri için çocuklarından çok az talepte bulunurlar. Ancak çocuklarının davranışlarını biçimlendirmek ya da değiştirmek için etkin bir girişimde bulunmazlar. Çocukları ile karşılıklı iletişim kurarlar ancak açık bir güç ortaya koymazlar (Baumrind, 1967, 1971; Maccoby ve Martin, 1983).
- İzinverici/ihmal edici ebeveyn stilinde, denetim yoktur. Çocuğun ihtiyaçlarına ilgisiz kalınmaktadır. Hem duyarlık ve kabul hem de talep ve kontrol mekanizmaları düşüktür. Çocuğa ilişkin açık ihmal söz konusudur (Yıldız, 2004).

Araştırmalar, ana babalık boyutlarından kabul ve kontrolün çocuğun sosyal yeterliliği, akademik başarısı ve benlik saygısıyla ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Baumrind, 1971; Maccoby ve Martin, 1983). Buna göre sevgi ve ilgiden yoksun çocukların, benlik saygısı ve sosyal yeterliliği düşük olmakta (Baumrind, 1968; Maccoby ve Martin, 1983) ve bu çocukların ilerleyen yaşlarda uyuşturucu madde bağımlılığı ve suça yönelme gibi problem davranışları gösterme riski artmaktadır (Steinberg ve diğ., 1992).

Ebeveyn tutumları ile ilgili çalışmalar yapan bir başka araştırmacı ise Steinberg ve Darling`dir. Darling ve Steinberg (1993), ebeveynlik tarzı ve davranışının ayrı ayrı ele alınmaları gereken bir model ortaya koymuştur. Buna göre, ebeveyn davranışları çocuğu doğrudan etkiler ve çocuğun belirli davranışları sergileme olasılığını artırır ya da azaltır. Buna karşılık ebeveynlik tarzının etkisi daha dolaylıdır. Ebeveynlik tarzı, ebeveyn davranışını da içine alan daha kapsayıcı bir durumdur. Ebeveyn davranışı çocuk üzerinde direkt bir etkiye sahip iken ebeveyn tutumu, ebeveynin herhangi bir

durum karşısındaki genel görünümünü yansıtır. Özellikle ebeveynlik tarzı, çocuğun sosyalleşmesinde ve davranışları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Kültürümüzde görülen ve bu araştırmada ele alınan ebeveyn tutumlarından bir diğeri de aşırı koruyucu ebeveyn tutumudur. Aşırı koruyucu ebeveyn tutumunda anne babanın aşırı koruması, çocuğa gerektiğinden fazla kontrol ve özen göstermesi söz konusudur. Bu tutumla yetiştirilen çocuklar, kendine güveni olmayan, sosyal ilişkilerde pasif, diğerkimselere aşırı bağımlı, çekingen, duygusal kırıklıkları olan çocuklardır (Kuzgun, 1991).

Aşırı koruyucu tutum içindeki anne babalar, düşmanca bir çevreye karşı çocuklarını koruyan anne babalar olarak tanımlanır. Çocuklarının kendilerinden farklı bir birey olduğunu ve bağımsızlıklarını kazanmaları gerektiğini anlayamazlar (Arı, Çağdaş ve Şahin, 2002). Bu tutumla yetiştirilen çocuk, gereğinden fazla kontrol altında tutulmakta ve aşırı derecede korunmaktadır. Çocuğa duyulan sevgi doğrultusunda çocuğun ihtiyaçları karşılanmaktadır. Aşırı korunan çocuklar kendi başına karar vermekten aciz, sormadan danışmadan bir şey yapamayan, girişim yeteneklerinden yoksun olurlar. İsteklerini ağlayarak bildirir, verilmezse verilene kadar ağlar, mızızızlanır veya aşırı dediğim dedik, inatçı olmaya yönelirler (Navaro, 1989).

20.yy'dan itibaren ebeveynlerin çocuk yetiştirme ile ilgili tutum ve davranışları üzerine yapılan çalışmaların sayısı artmıştır. Çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili etkili yaklaşım Baumrind tarafından geliştirilmiştir. Ebeveynliğin farklı boyutlarını bir arada ele almıştır. Daha sonra Maccoby ve Martin (1983), kategori sistemini geliştirmiştir. Bu alanda çalışmalar yapan Darling ve Steinberg (1993), ise ebeveyn tutumu ile davranışını ayrı birer kavram olarak ele almıştır. Ebeveyn tutumları ile ilgili ortaya konan model ve çalışmaların ortak özelliği, ebeveyn tutumunun çocuğun davranışlarının şekillenmesi, sosyalleşmesi ve problem davranışların oluşumunda etkili olduğudur. Ebeveyn tutumları ile ilgili ortaya konan sınıflandırmalar da çok etkileyici sonuçlara ulaşılmıştır. Ancak ebeveyn davranışları ve tutumları ne kadar kategorilere ayrılrsa da çok karmaşık bir yapıya sahiptir.

Bir kuramın yararlılığını değerlendirirken, o kuramı gerçek hayattaki sorunlara çözümler getirdiği oranda yararlı kabul ederiz. Bu açıdan sosyal öğrenme kuramı, bir davranışın nasıl öğrenildiğini ve sonuçlarını açıklıyor olması bakımından önemlidir. Model alma yoluyla çocuk sayısız beceriler geliştirebilir. Eğitim ortamında, çocukların öğrenme sürecine dikkatle rehberlik edebilecek bir öğretmen, çevrenin uygun bir şekilde ayarlanmasıyla birçok eğitsel hedefe de ulaşabilir. Bu model, çevrenin olumlu ve uygun öğrenme modellerinin bireyin yaşamındaki önemine açıklık getirmektedir.

Bu modelde Bandura, yaşa bağlı değişimlerin, çocuğun model alma yoluyla neleri nasıl öğreneceği üzerindeki etkilerine pek fazla açıklık getirmemiştir. Bir çocuk model alma yoluyla tutumlar, değerler, problem çözme yolları edinebilir.

1.2. Sosyal Beceri

1.2.1.Sosyal Becerinin Tanımı ve Kapsamı

Sosyal beceri, birçok araştırmacı tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. McFall (1982)'e göre, sosyal beceriler, bireylerin toplum tarafından yüklenen rolleri, yerine getirebilmeleri için sergilenmeleri gereken belirli davranışlardır.

Üzerinde çok fazla araştırma yapılması nedeniyle “sosyal beceri” kavramı hakkında farklı araştırmacılar farklı ifadeler kullanabilmektedir. Yüksel'e (1997) göre sosyal beceri, başkalarından olumlu tepkiler getirecek ve olumsuz tepkilerin gelmesini önleyecek, başkalarıyla iletişimi mümkün kılan, sosyal açıdan kabul edilebilir, çevrede etki bırakan, hedefe yönelik hem belirli gözlenebilir hem de gözlenemeyen öğrenilebilir davranışlardır.

Bir diğer araştırmacı Sorias (1986), kişinin olumlu ya da olumsuz duygularını uygun bir şekilde ifade etmesi, kişisel haklarını savunabilmesi, gerektiğinde başkalarından yardım isteyebilmesi ve kendisine ters gelen istekleri geri çevirebilmesini sağlayan becerileri, sosyal beceriler olarak adlandırmıştır.

Gresham ve Elliot (1990) sosyal beceriyi, bireyin başkaları ile etkili iletişim kurmasını ve başkaları tarafından sosyal olarak kabul görmeyen davranış örüntülerden uzaklaşmasını sağlayan, öğrenilmiş davranışlar olarak tanımlamıştır.

Segrin (2001), sosyal becerileri diğer insanlarla uygun ve etkili ilişkilerde bulunabilme yeteneği olarak ifade etmiştir. Bunun yanında yeterli sosyal becerilere sahip insanlar kendilerini etkili bir biçimde ifade edebilir, diğerlerini anlayabilirler.

Kelly (1982), sosyal beceriyi, bireyin çevre tarafından pekiştirilen, kişilerarası ilişkilerde kullandıkları öğrenilmiş sosyal davranışlar olarak açıklamıştır. Bu tanım, sosyal becerinin öğrenilmiş ve pekiştirme ile süreklilik sağlayan bir davranış olduğunu ifade etmektedir.

Hargie (1982) sosyal becerilerin bir takım ortak özellikleri olduğunu ifade etmiştir. Yazar söz konusu özellikleri şu şekilde sıralamaktadır:

- .Sosyal beceriler öğrenilmiş davranışları içerir. Bireyin sergilediği davranış genel olarak bireyin öğrendiği davranıştır.
- .Sosyal beceriler birey tarafından kontrol edilen davranışlardır.
- .Sosyal beceriler duruma uygunluk gösterir. Birey içinde bulunduğu durumun ihtiyacına göre davranışını şekillendirir ve uygunluk gösterir.
- .Bireyin davranışları bir bütünün parçaları olarak değerlendirilir.
- .Birey, sosyal becerileri istediği amaca ulaşmak için amaç yönelimli olarak kullanır.
- .Sosyal beceriler karşılıklıdır.

Hargie (1982), sosyal becerinin amaç yönelimli olduğunu belirterek, davranışın rastgele oluşmadığını, bireyin bir amaca ulaşmak için ortaya koyduğu davranış şekli olduğunu belirtmiştir. Sosyal becerilerin bir diğer yönü duruma uygun olmasıdır. Bu açıdan sosyal beceriler, sosyal ortamlarda bireylerin ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan

davranışları gösterebilmeleri olarak tanımlanabilir. Birey bu ortamlarda nasıl davranacağını öğrenme yoluyla kazanmaktadır.

Sosyal beceriler ile ilgili pek çok tanım bulunmaktadır. Bu tanımların çoğunda kullanılan bazı ortak öğeler bulunmaktadır. Cartledge ve Milburn (1980), sosyal beceri tanımlarının çoğunda aşağıda sıralanan öğelerin ortak olduğunu belirtmektedirler.

- Sosyal olarak kabul edilebilir öğrenilmiş davranışlar,
- Çevrede etki bırakan, hedefe yönelik davranışlar,
- Duruma özgü ve sosyal içeriğe göre değişen davranışlar,
- Hem gözlenebilen, hem de gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeler içeren davranışlar sosyal beceri tanımlarında ortak öğeler arasında yer almaktadır

Sosyal beceri ile ilgili tanımlar incelendiğinde, sosyal öğrenme kuramının temel aldığı öğrenme kavramı üzerinde sıkça durulmakta olduğu görülmektedir.

Rinn ve Markle (1979), tarafından yapılan sınıflamaya göre sosyal beceriler dört gruba ayrılmaktadır:

- **Kendini Açıklama Becerileri:** Üzüntü ve mutluluk gibi duyguların ve düşüncelerin açıklanması, övgüleri kabul etme, kendisi hakkında olumlu söz söyleme.
- **Destekleme Becerileri:** Yakın bulduğu kişiler hakkında olumlu sözler söyleme ve övme.
- **Hakkını Savunma Becerileri:** Basit isteklerde bulunma, başkalarının düşüncesi ile aynı fikirde olmama, uygun olmayan istekleri kabul etmeme.

- **İletişim Becerileri:** Konuşma, problemleri konuşarak çözme gibi becerilerdir.

Akkök (1996) ise, sosyal becerileri altı grupta toplamaktadır.

- **İlişkiyi Başlatma ve Sürdürme Becerileri:** Dinleme, konuşmayı başlatma, sürdürme, teşekkür etme, kendini takdim etme, iltifat etme, yardım isteme, özür dileme, yönerge verme, ikna etme.
- **Grupla Bir İş Yürütme Becerileri:** Başkalarının görüşlerini anlamaya çalışma, sorumluluk alma, şikayeti iletme.
- **Duygulara Yönelik Beceriler:** Kendi duygularını anlama, duygularını ifade etme, başkalarının duygularını anlama, karşı tarafın kızgınlığı ile baş etme, olumlu duygularını ifade etme, korku ile baş etme.
- **Saldırgan Davranışlarla Baş Etmeye Yönelik Beceriler:** İzin isteme, paylaşma, diğerlerine yardım etme, kızgınlığa uygun ifade etme ya da kontrol etme.
- **Stres Durumlarıyla Başa Çıkma Becerileri:** Başarısız olunan durumla baş etme, grup baskısıyla baş etme, yalnız bırakılma ile baş etme.
- **Problem Çözme ve Plan Yapma Becerileri:** Çevreden bilgi toplama, amaç oluşturma, işe yoğunlaşma.

Riggio (1999) ise sosyal beceriyi altı alt boyutta açıklamıştır (akt: Yüksel, 1997):

- **Duyuşsal Anlatıcılık (Emotional Expressivity):** Duyuşsal anlatıcılık bireyin sözel olmayan iletişim becerilerini, özellikle duyuşsal mesajları gönderme becerilerini ölçer. Duyuşsal anlatımcı birey, canlı ve neşelidir bu becerileri ile diğer insanları etkileyebilir.

- Duyuşsal Duyarlık (Emotional Sensitivity): Duyuşsal duyarlık başkalarının sözel olmayan iletişimlerini alma ve yorumlama becerisidir. Duyuşsal yönden duyarlı bireyler, başka bireylerin duuşsal imalarını doğru ve tam olarak yorumlar.
- Duyuşsal Kontrol (Emotional Control): Duyuşsal kontrol bireylerin duuşsal ve sözel olmayan tepkilerini düzenleme ve kontrol becerisidir. Bu yapı ayrıca, belli başlı duyguları yetenekle birleştirme ve bu duyguları bir maske altında gizleme becerilerini de kapsar.
- Sosyal Anlatımcılık: Sosyal anlatımcılık sözel anlatımcılığı ve bireylerin birbirleriyle sosyal iletişim kurma ve iletişime katılma becerisidir. Sosyal anlatımcı birey, cana yakın, sosyal ya da herhangi bir konuda sohbeti başlatma ve yönlendirme becerilerine sahiptir.
- Sosyal Duyarlık (Social Sensitivity): Sosyal duyarlık başkalarının sözel iletişimlerini yorumlama becerisidir. Sosyal duyarlı bireyler, sosyal davranışlarını sergilerken sosyal normlara özen gösterir ve ortama uygun hareket etme bilincindedir.
- Sosyal Kontrol (Social Control): Sosyal kontrol sosyal rol oynama ve bireyin sosyal olarak kendini ortaya koyma becerisidir. Sosyal kontrol becerisi gelişmiş bireyler, herhangi bir sosyal durumda ortama uygun hareket eden, kendinden emin ve sosyal durumlara kolayca ayak uydurabilen bireylerdir.

1.2.2. Sosyal Beceri Kazanımının Önemi ve Faydaları

Çocuğun sosyal yaşamında etkili olabilmesi için tanıma, yorum yapma ve sosyal durumlara uygun bir şekilde tepki vermek gibi sosyal becerileri öğrenmesi gerekir. Kendi gereksinimlerini ve beklentilerini başkalarının beklentileri ile nasıl bağdaştıracığına karar verebilmelidir (Kansu ve Beceren, 2004).

Sosyal becerilerdeki yetersizlik evde, okulda, oyunda, akran ilişkilerinde yaşamın her aşamasını etkileyecektir. Sosyal beceriler kazanıldığında çocuk sosyal ve duygusal durumunu rahatlıkla ifade edebilecektir. Sosyal ilişkilerini sağlıklı bir şekilde düzenleyip, günlük yaşamda karşılaşılan problemleri çözebilecektir. Sosyal beceriler çocuğun, büyüme ve gelişme sürecindeki durumlara kolaylıkla adapte olma, kendini tanıma, düşünmeden hareket etmeme, işbirliği içinde çalışma ve empati kurabilme gibi konularda başarılı olmasını sağlayacaktır (Elias ve diğ., 1997).

Mize ve Abell (2006), sosyal olarak yeterli çocukların daha sofistike beceriler geliştirdiği, olumlu davranışlar sergilediği, ebeveynleriyle ilişkilerinin daha olumlu olduğunu belirtmektedir.

Sosyal beceriler, doyum verici kişiler arası ilişkilerin kurulmasında ve sosyal amaçların gerçekleştirilmesinde çok önemli rol oynarlar. Sosyal beceriler, kişinin olumlu ya da olumsuz duygularını uygun bir şekilde anlatabilmesini, kişisel haklarını savunabilmesini, gerektiğinde başkalarından yardım isteyebilmesini ve kendisine uygun olmayan istekleri geri çevirebilmesini kolaylaştırır (Sorias, 1986).

Çubukçu ve Gültekin (2006) çocukların kendilerini ifade edebilmeleri, özgüven kazanmaları, aile ve çevresindeki bireylerle ilişki kurabilmeleri, arkadaşları tarafından kabul görmeleri, sosyal anlamda bağımsızlık kazanmaları gibi becerilerin geliştirilmesinde sosyal becerilerin çok önemli olduğunu ifade etmiştir. Çocuklara sosyal davranışlar kazandırmak için, çocuklar uygun davranışlarında onları desteklemek ve motive etmek gerekir. Bu nedenle öğrencilere örgün öğretimin her bir basamağında sosyal becerilerin kazandırılması, pekiştirilmesi ve geliştirilmesi için çaba sarf edilmelidir.

Sosyal becerileri yeterince gelişmemiş olan kişi, birlikte yaşadığı diğer insanlarla sağlıklı bir iletişim kuramaz. Konuşma ve tartışma becerileri gelişmediği için diğer insanlarla kurduğu iletişim kısa sürede sürtüşme ve çatışmaya dönüşebilir. Yardımlaşma, paylaşma, işbirliği, başkaları ile iyi ilişkiler kurma gibi sosyal becerilere sahip olmadığı için diğer insanlarla uyum içinde yaşayamaz. Mutsuz ve başarısız bir yaşam sürer (Çağdaş / Seçer, 2002).

Avcıoğlu (2005), sosyal etkileşim için gerekli olan sosyal becerilere erken müdahale etmek gerektiğini, eğer erken müdahale edilmezse, sosyal beceriye sahip olmayan çocukların, sosyal gelişimlerinde ve akademik performanslarında akranlarının çok gerisine düşebilecekleri belirtilmektedir.

1.2.3.Okul Öncesi (0-6yaş) Dönemde Sosyal Gelişim

Bebeklerin sosyal yaşamları başlangıçta anne baba ve kardeşleriyle sınırlıdır. Bebeğin ilk toplumsal davranışı, başka insanları gördüğünde gülümsemesidir. Sonraki aşamada kendi çevresinde hareket eden, daha sonra da emekleyen bebek, ayağa kalkar ve yaklaşık 6 aylık olduğunda ilk engellenme davranışıyla karşılaşır (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2007).

Bir bebeğin etkileşim içeren ilk sosyal tepkisi 2. ay dolaylarında insan yüzüne gülümsemesidir. 3. ay dolaylarında insanlarla objeler arasındaki farkı fark ederek değişik tepkiler göstermesiyle sosyalleşme süreci başlar.

Bebek 3. ayda artık başkalarıyla birlikteyken mutlu, yalnız kaldığında mutsuz ve huzursuz olmaya başlar. Diğer bebekleri fark etme, onlara gülme ve onlar ağladığında ağlama ve onlara ilgi gösterme 4.–5. aylarda başlar. 8–9 aylık olduğunda çocuk başkalarında gözlediği konuşma seslerini, basit davranışları ve jestleri taklit etmeye çabalar, 10.–12. aylar arasında aynadaki kendi görüntüsüyle oynar ve görüntüsünü sanki başka bir insanmış gibi öper (Yavuzer, 1996).

2 yaş çocuğu, aile dışındaki bireylerle ilişki kurmaya ve kendi akranlarıyla olan beraberlikten zevk almaya başlar. 2 yaş çocuğunun tüm beceri, yetenek ve eğilimlerini “güçlü olma ve bağımsızlık” duyguları büyük ölçüde etkiler. 2 yaşın başlamasıyla birlikte çocuklar, kendilerinden, benmerkezci, bağımlı bir kişi yerine, bağımsız bir varlık olmaları beklendiğini öğrenirler. Anne ve babanın da etkisiyle geliştirilen bu davranış türlerinin tümü “Sosyalleşme Olgusunun“ ilk aşamalarını oluşturur (Yavuzer, 1996).

Üç- dört yaşlarından itibaren çocukta merak, cesaret, yarışmacılık duyguları artar. Ancak, çevresi tarafından kabul edilemez dürtülerini, duygularını ve hayallerini

kontrol altına alma çabasıdır. Bu dönemde önemli sorunlardan biri tuvalet eğitimidir. Bu eğitimle birlikte çocuk ayıp, günah vb. kavramları öğrenir ve çocukta utanma duygusu gelişir (Aydın / Aydın, 1999).

Daha çok toplumsal davranış gösteren 3 yaş çocukları, başka çocuklarla ilişkilerinde edilgin değildirler. Bu dönem çocukları arkadaşlık ilişkilerine önem verir, başka çocuklarla birlikte oynamak isterler (İnanç ve ark., 2007).

Dört yaş çocuğu, yetişkini gözler, yaptıklarını tekrarlamaya çalışır, onun toplumsal davranışlarını örnek alır. Zaman içinde yetişkinin çok tekrarlanan temel davranış özellikleri çocuk için de temel davranış örnekleri olmaya başlar. Anne baba sevgi dolu, sakin, yardımsever ve sorumluluk sahibi iseler, çocuk da onların bu davranışlarını benimseme eğilimi gösterir. Aksine anne babanın bencil, sürekli cezalandırıcı olduğu ortamlarda çocuğun da benzer tutumları benimsemesi son derece doğaldır (Oktay, 2002).

5 yaş çocuğu, çevresine karşı dostça bir yaklaşım içindedir. Sorumluluk üstlenmekten hoşlanır ve başladığı işi bitirmeyi sever. Sorumluluk duygusunu geliştirmek için bir işe yardımcı olmak istediği zaman, onu engellemek yerine teşvik etmek, gelişim düzeyine ve özelliklerine uygun sorumluluklar vermek gerekir. Sorumluluk duygusunun gelişmiş olması çocuğun hayattaki başarısı ve sosyal uyum için oldukça önemlidir (Çağdaş / Seçer, 2002).

Yavuzer'e (2003) göre, beş yaş çocukları arkadaşlarını kendi seçebilmektedir. Arkadaşlarıyla çoğunlukla işbirliği yapar; yetişkinler ve kendinden küçükler yerine yaşlılarıyla birlikte olmaktan hoşlanır. Oyunda kurallara uyulması ve dürüst olunması gerektiğini anlar. Oldukça belirgin bir gülmece anlayışına sahiptir. Kendi başına ya da arkadaşlarıyla birlikte oynadığı evcilik oyunları ve dramatik oyunlar, her gün biraz daha gelişir. Grup oyunlarını tercih eder. 2-3 arkadaşıyla birlikte oynar. Küçükleri korur. Ev dışında daha mutludur. Sıkıntı içinde olan arkadaşlarının duygularını paylaşmaya, onları rahatlatmaya çalışır.

Beş yaşında uyumlu ve sakin görünen çocuk altı yaşına doğru uyumsuz, daha hareketli bir görünüm sergiler. Altı yaş çocuğunun en önemli özelliği kararsız olmasıdır.

Altı yaşta arkadaş çevresi genişlemeye başlar ve arkadaşlarının önemi artar. Duygularını karşısındakine belli eder, açıklandığında sosyal kuralların nedenlerini anlamaya çalışır. Ailesi ile olan ilişkileri azalmaya başlar, fakat ailesine bağlılığı devam eder. Bireysel oyun yerine grup oyunlarını tercih eder. Oyunlarda kuralları koymayı sever. Kız ve erkek çocuklar farklı oyunlar oynarlar ve ilgi alanları da farklıdır. Meraklıdırlar, çevrelerindeki her şeye ilgi duyarlar, yeni şeyleri denemek isterler. Yeni oyunlar bulur ve denerler. Oyunlarında birçok role girebilirler ve sorumluluk almaya hazırdırlar (Yavuzer, 1996).

1.3. Yapılan Araştırmalar

1.3.1.Ebeveyn Tutumları İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Mızrakçı (1994), 3-6 yaş arasında çocuğu olan 145 annenin çocuk yetiştirme tutumlarına etki eden faktörleri (demografik özellikler, kendi yetiştiriliş tarzları, çocuk gelişimine ilişkin bilgi düzeyleri ve çocuğun mizacına ilişkin algıları) incelemiştir. Çocuk yetiştirme tutumları üzerinde en etkili faktörün eğitim düzeyi olduğu görülmüştür.

Tokol (1996) okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden ve etmeyen 3-6 yaş çocuklarının anne - baba tutumlarıyla, gelişim özelliklerini karşılaştırmıştır. Araştırmanın sonucunda, anne babaların eğitim düzeyi arttıkça çocuklarını okul öncesi eğitim kurumlarına gönderme oranlarının arttığı görülmüştür. Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların genel ve dil gelişimleri, devam etmeyen çocuklara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Okul öncesi eğitim alan ve almayan grubun ana-babalarının aşırı koruyuculuğa, geçimsizliğe ve baskıya yönelik tutumları birbirinden anlamlı derecede farklı bulunmuştur. Bu farklılık okul öncesi eğitim almayan grubun lehinedir.

Öğretir (1999), 6 yaş çocuklarının sosyal oyun davranışlarıyla anne –baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın sonucunda, altı yaşındaki çocukların sosyal oyun davranışları ve anne –baba tutumlarını, sosyo – ekonomik

düzeşin, cinsiyetin, kardeş durumunun, annenin çalışma durumunun etkilediği ve anne-baba tutumlarının çocukların sosyal oyun davranışlarını önemli lde etkilediği saptanmıştır.

Özben ve Argun (2002) okul öncesi dönem çocuklarının anne-babalarının ocuk yetiştirme tutumları ile ilgili değişkenleri inceledikleri araştırmada, genel olarak anne-babaların öğrenim düzeyi arttıka, çocuklarına karşı daha demokratik, eşitlikçi ve paylaşımcı davrandıkları belirlenmiştir.

Ayyıldız (2005), Zonguldak il merkezinde 0-6 yaş grubu çocuğu olan annelerin ocuk yetiştirme tutumlarını incelemiştir. Çalışmanın sonucunda, annelerin ortalama aşırı koruyucu boyut tutum puanlarının; annenin yaşı, eğitimi, çalışma durumu, en uzun yaşadığı yerleşim birimi, ocuk sayısı, ocuk yetiştirme konusunda bilgi alma, çocuğunu isteyerek dünyaya getirme, çocuğun sürekli sağlık sorunu olması, eşinden yardım alma, babanın eğitimi ve çalışma durumuna göre anlamlı fark gösterdiği tespit edilmiştir. Demokratik tutum puanlarının ise, annenin eğitimi, yetiştikleri anne tutumu, babanın eğitimi ve annenin çalışma durumuna göre anlamlı fark gösterdiği saptanmıştır. Otoriter tutum puanlarının, annenin yaşı, eğitimi, çalışma durumu, en uzun yaşadığı yerleşim birimi, işlerinden kalan zamanda çocuklarıyla istedikleri gibi ilgilenebilme, ocuk yetiştirme konusunda bilgi alma, çocuğunu isteyerek dünyaya getirme, çocuğun sürekli sağlık sorunu olması, eşinden yardım alma durumu, ocuk sayısı, babanın eğitimi ve çalışma durumuna göre anlamlı fark gösterdiği saptanmıştır.

şanlı (2006), Okul ncesi dönemde çocuğu olan annelerin ocuk yetiştirme tutumlarını ve bunları etkileyen etmenleri incelemiştir. Eşin eğitim düzeyi yüksek olduğunda annenin olumsuz tutumlardan uzaklaştığı ve demokratik tutumu benimsediği saptanmıştır. Annenin ocuk yetiştirme konusunda bilgi alması durumunda demokratik tutumun arttığı, diğer tutumların azaldığı belirlenmiştir. Annelerin ocuğun cinsiyetine göre tutumlarında fark olmadığı bulunmuştur.

Balat (2007)`ın yaptığı çalışmada, ilköğretime başlayan çocukların anne-babalarının ocuk yetiştirme tutumlarının okul öncesi eğitimden yararlanma düzeylerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Çocukların okul öncesi eğitimden yararlanma

düzeyleri ile anne-babaların demokratik tutumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamış, fakat okul öncesi eğitimden yararlanma süresi arttıkça, ailelerin demokratik tutum puanlarında da artış olduğu görülmüştür. Çocuğun cinsiyetine göre anne-baba tutumları arasında fark bulunmamıştır.

Öğretir ve Demiriz (2007), alt ve üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan 10 yaş çocukların anne tutumlarını incelemiştir. Araştırma sonunda, annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının çocukların cinsiyetine göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Alt sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin daha koruyucu ve daha sıkı disiplin uyguladıkları görülmektedir. Çalışmayan annelerin çalışan ve emekli olan annelere göre daha fazla aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutum boyutuna sahip oldukları belirlenmiştir.

Sarı (2007), anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların, annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisini incelemiştir. Söz konusu çalışmanın sonuçlarına göre, “Aşırı Koruyucu Annelik” kardeş sayısı, annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumu, annenin yaşı, annenin çalışma durumu ve babanın mesleğine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. “Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma” kardeş sayısı, annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumu, annenin yaşı ve babanın mesleğine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

“Baskı ve Disiplin” kardeş sayısı, annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumu, annenin çalışma durumu ve babanın mesleğine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. “Sosyal Uyum” annenin yaşı ve babanın yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. “Aşırı Koruyucu Annelik” boyutu ile “Sosyal Uyum”, “Sosyal Uyumsuzluk” ve “Sınırlı Sosyal Uyum” boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. “Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma” boyutu ile “Sosyal Uyum”, “Sosyal Uyumsuzluk” ve “Sınırlı Sosyal Uyum” boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. “Baskı ve Disiplin” boyutu ile “Sosyal Uyumsuzluk” ve “Sınırlı Sosyal Uyum” boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Şahin ve Özyürek (2008) de okul öncesi dönem 5-6 yaş grubu çocuğa sahip anne ve babaların çocuklarına karşı tutumlarının incelediği araştırmada, annelerin çocuklarına karşı tutumlarının, babaların tutumlarına göre daha demokratik olduğu

bulunmuştur. Anne tutumlarının anne yaşı ve mesleği ile çocuğun cinsiyeti ve doğum sırasından anlamlı ölçüde etkilenmediği, baba tutumlarının ise yaş, öğrenim düzeyi ve ailede yaşayan diğer bireylerin varlığı durumlarından etkilendiği belirlenmiştir.

Dursun (2010), okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi ve aileye ait değişkenler açısından çocuklardaki davranış problemlerinin ve anne baba tutumlarını incelemiştir. Yapılan analizler sonucunda, anne babaların eğitim düzeyleri yükseldikçe aşırı kontrol, sıkı disiplin tutumlarının ve aile içi geçimsizliğin azaldığı görülmüştür. Ailelerden sosyo-ekonomik düzeyleri düşük olanların daha olumsuz tutuma sahip oldukları görülmüştür. Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleri ile anne baba tutumları arasında düşük düzeyde de olsa bir ilişki bulunmuştur.

1.3.2.Ebeveyn Tutumları İle İlgili Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

Landis ve Stone (1952), anne-babanın otorite şekilleriyle, çocukların uyum davranışları arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Otoriter ailelerden gelen gençlerde iç ve dış çatışmalara, saldırganlık eğilimlerine rastlanmıştır.

Turner ve Harris (1984) araştırmalarında, anne baba tutumları ve çocukların sosyal yeterlilikleri ile buna bağlı değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Sonuçta, anne babaların tutumları ile çocukların yaşı ve cinsiyeti arasındaki ilişki bulunmamıştır. Genel olarak anne babanın aşırı koruyucu ve hoşgörülü tutumu ile çocuğun özsaygı, kelime dağarcığı, empati kurma yeteneği ve fedakarlığı arasında anlamlı bir ilişki çıksa da bu ilişkinin çok zayıf olduğu görülmüştür.

Vaugh ve arkadaşları (1988), 3-7 yaş arasındaki çocukların kişilik gelişimleri ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla başlattığı çalışmayı, çocuklar ergenlik çağına geldiğinde devam ettirmiş, çocukların kişilik gelişmelerine ilişkin veriler değerlendirilmiştir. Sonuçta erken çocukluk dönemlerinde ailedeki sosyalleşme deneyimlerinin çocukların psikolojik gelişimleri için önemli olduğunu belirlemiştir.

Eisenberg ve Mussen (1989), okulöncesi dönemdeki çocuklarla yaptıkları çalışmada ebeveyn stilleri ile çocukların olumlu sosyal davranışları arasındaki ilişkiyi ortaya koymuşlardır. Bu çalışmada, demokratik ebeveyn stiline sahip olan ebeveynlerin çocuklarının diğer çocuklara göre daha çok sorumluluk aldıkları ve olumlu sosyal davranışları daha çok gösterdikleri, izin verici ebeveyn stiline sahip olan ebeveynlerin çocuklarının ise daha az olumlu sosyal davranış sergiledikleri gözlenmiştir.

Ketstis, Ryan ve Adams (1998), çalışmalarında anne-baba tarafından baskı yapılan çocukların benlik saygısının daha düşük olduğu ve bu çocukların daha kaygılı ve okulda daha başarısız olduklarını bulmuşlardır.

Buri (1991) yaptığı çalışmada, demokratik annelerin çocuklarının otoriter veya serbest annelerin çocuklarından daha bağımsız, kendine güvenli ve daha problemsiz çocuklar olduklarını ortaya koymuştur.

Lamborn, Mounts, Steinberg ve Dornbusch (1991), Maccoby ve Martin'in iki boyutlu kavramsal çerçevesini test etmek için bir çalışma yapmışlardır. Yaşları 14–18 arasında değişen 4100 katılımcı otoriter, demokratik, müsamahakâr ve ihmalkâr olarak sınıflandırılmış ve ergenlerin psiko-sosyal gelişim, okul başarısı, sıkıntı, problem davranış alanlarındaki sonuçları karşılaştırılmıştır. Sonuçlara bakıldığında demokratik ailelerdeki çocukların psiko-sosyal gelişim ölçümünden en yüksek puan aldığı ve psiko-sosyal ve davranışsal bozukluk ölçümlerinden ise en düşük puan aldığı görülmüştür. Otoriter ebeveynlerin çocukları yetişkinlerin standartlarına uyum ve itaat ölçümlerinde diğer gençlere göre yüksek, öz kavram ölçümünde ise daha düşük puan almışlardır.

Dekovic ve Gerris (1992) tarafından yapılan araştırmada örneklem 113 ebeveynden oluşmuştur. Çocukların yaşı 74-162 ay arasındadır. Ebeveynlerin büyük bir bölümünün geleneksel çocuk yetiştirme tutumunu benimsedikleri bulunmuştur. Annenin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen demografik değişkenler incelenmiştir. Eğitim ve mesleki düzeyi yüksek olan annelerin demokratik tutumda oldukları belirlenmiştir.

Lassabo (1994), 117 aile üzerinde, aile yapısının çocuğun gelişimine etkilerini incelemiştir. Araştırmaya tek ebeveynli ve iki ebeveynli aileler alınmış, çalışma bu

ailelerdeki aile – çocuk ilişkisi arasındaki farklılığı ortaya çıkarmayı amaç edinmiştir. Aileler, 5 yıl süreyle izlenmiştir. Çalışma sonucunda iki ebeveynli ve tek ebeveynli ailelerin çocukları arasında anlamlı bir fark görüldüğü, tek ebeveynli ailenin çocukları, iki ebeveynli ailelerin çocuklarına göre daha olumsuz bir okul yaşantısı yaşadıkları belirtilmiştir. Ayrıca tek ebeveynli ailelerde, ebeveynin eğitim düzeyinin yüksek olması, çocukların daha olumlu davranış geliştirmesine rağmen, bu çocukların, iki ebeveynli ailelerden gelen çocuklara göre daha az sosyal gelişim gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Hart, Nelson, Robinson, Olsen ve McNeilly-Choque (1998), anne - babanın ebeveyn tutumları ve evlilik etkileşimlerinin çocukların saldırganlık davranışlarıyla ilişkisini incelemiştir. Okulöncesi dönemde çocuğu olan 374 Rus anne ve baba araştırmanın örneklem grubunu oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda anne ve babaların zorlayıcı davranışlarının, çocukların arkadaşlarına karşı daha saldırgan davranış göstermelerine yol açtığı görülmüştür.

Oprea (1998), otoriter Head Start ailelerinin ebeveynlik stillerinin okul öncesindeki çocukların sosyal beceri gelişimlerine ve Head Start'teki ebeveyn ve bakıcılara ait demografik faktörler olan yaş, eğitim seviyesi, çalışma durumu ve dini etkenlerin sosyal becerilere (işbirliği, atılganlık ve öz-kontrol) etkisini incelemiştir. Araştırmaya 18-50 yaş aralığında 102 denek katılmıştır. Bunlardan 51'i Afrika kökenli Amerikalı diğer 51'i ise Avrupa kökenli Amerikalıdır. Beş haftalık süreçte ailelerin ebeveynlik stillerine yönelik fikirleri "Ebeveynlik Hakkında Fikirler" (Ideas About Parenting-IAP) ve sosyal becerileri SBDS ile belirlenmiştir. Bu araştırmadaki bulgulara göre okul öncesi çocukların sosyal becerileri ile ailelerinin ebeveynlik stilleri arasında herhangi bir korelasyon bulunamamıştır. Bu ailelerdeki çocukların diğer çocuklarla karşılaştırıldıklarında işbirliği, atılganlık ve öz-kontrol becerileri olarak ortalamaya yakın özellikler gösterdikleri görülmüştür.

Haapasalo ve Pokela (1999) yaptıkları çalışmada, cezalandırıcı, izin verici olumsuz çocuk yetiştirme uygulamalarına maruz kalan çocukların ileriki yaşamlarında anti-sosyal, saldırgan yönelimli olduklarını belirlemiştir.

Amerika ve Rusya da, okul öncesi dönemde ve okul çağında çocuğu bulunan ebeveynlerin çocuk yetiştirme değer ve inançları araştırılmıştır (Tudge, Hogan, Snezhkova ve ark., 2000). Çalışma 71 ebeveyn ile yürütülmüştür. Her iki ülkede de eğitim düzeyi ve aylık geliri yüksek olan annelerin düşük olanlara kıyasla çocuğun kendi kendisini yönlendirmesi gerektiğine daha fazla inandıkları ve çocuğa daha fazla özgürlük verdikleri, buna karşılık çocuk üzerinde kontrol ve disiplin kurulması gerektiğini daha az düşündükleri belirlenmiştir.

Laibe, Carlo, Torguati ve Ontai (2004) tarafından yapılan araştırma, ebeveyn stilleri, okulöncesi dönemdeki çocukların aile ilişkileri algısı ve sosyal davranışları arasındaki ilişkileri ortaya konmuştur. Araştırma bulgularına göre; sıcak ebeveynlik tarzını benimseyen ebeveynlerin çocuklarının, olumlu sosyal davranış puanlarının, katı ebeveynlik tarzını benimseyen ebeveynlerin çocuklarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, katı ebeveynlik tarzını benimseyen ebeveynlerin çocuklarının daha çok saldırgan davranışta buldukları gözlenmiştir. Bunlara ek olarak kız çocukların olumlu sosyal davranış puanları, erkek çocuklara göre daha yüksek bulunmuştur.

Yağmurlu, Sanson ve Köymen (2005), ebeveyn davranışları ve çocuğun mizacının, okul öncesi dönemindeki çocukların olumlu sosyal davranış gelişimine etkilerini ve zihin kuramı yeteneğinin bu ilişkideki aracı rolünü araştırmayı amaçlamıştır. Çalışmanın bir diğer amacı, bu ilişkilerdeki kültürler arası benzerlik veya farklılıkların incelenmesidir. Örneklem, Avustralya'da yaşayan 151 Avustralyalı ve 50 Türk çocuk ile bu çocukların anneleri ve yuva öğretmenlerinden oluşmuştur. Olumlu sosyal davranışların değişik yönlerinin ölçülmesini sağlamak için birden çok değerlendirme yöntemi (anne ve öğretmen anketleri, bireysel değerlendirmeler) kullanılmıştır. Zihin kuramı yeteneği, üç değişik yanlış kanı testi ile ölçülmüştür. Sonuçlar, Türk ve Avustralyalı çocukların olumlu sosyal davranış düzeylerinin benzer olduğunu, ancak yordayıcı faktörlerin farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Avustralya grubunda anne sıcaklığı ve sebatkar mizaç, Türk grubunda ise annenin itaat bekleme davranışı olumlu sosyal davranışı arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Aunola ve Nurmi (2005) tarafından yapılan bir diğerk çalışmada anne ve babaların ebeveyn stilleri ile okulöncesi dönemdeki çocukların problem davranışları arasındaki ilişki incelenmiştir.Araştırma bulgularına göre annelerin çocukların üzerinde yüksek düzeyde psikolojik kontrole sahip olmalarının, çocuklarda içedönük ve saldırgan davranışları arttırdığı bulunmuştur.

1.3.2.Sosyal Beceriler İle İlgili Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar

Uğur (1998), okul öncesi eğitimin sosyalleşme üzerindeki etkisini ortaya koymak amacıyla yaptığı çalışmasında, özel ve resmi okul öncesi eğitim kurumlarında okul öncesi eğitim almış ve okul öncesi eğitim almamış iki grupla çalışmıştır. Araştırmada ölçme aracı olarak sosyometri tekniğı kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, okul öncesi eğitim alan çocukların, almayanlara göre sosyalleşmede daha başarılı oldukları ve sosyalleşmede özel okulların resmi okullara göre daha başarılı oldukları ortaya çıkmıştır.

Çimen, 2000 yılında “Ankara’da Üniversite Anaokullarına Devam Eden Beş Altı Yaş Çocuklarının Psiko-Sosyal Gelişimlerinin İncelenmesi” konulu araştırmasında çocukların psiko-sosyal gelişiminde bazı değışkenlerin farklılık yaratıp yaratmadığını incelenmiştir. Sonuçlar yaşın, cinsiyetin, annenin çalışma durumunun, bilgisayar ve atari kullanma durumunun çocuğun psiko-sosyal gelişiminde farklılık yarattığını ortaya koymuştur.

Akman ve Gülay (2004) korunmaya muhtaç 5-6 yaş arası çocukların sosyal becerilerini incelemişlerdir. Çocukların yaşı ve yuvada kalma sürelerinin sosyal becerilerinde farklılığa neden olup olmadığı incelenmiştir. Araştırma sonucunda yaşa göre çocukların sosyal becerileri kullanma sıklıklarında fark bulunurken, yuvada kalma sürelerinin farklılığa neden olmadığı bulunmuştur.

Orçan ve Deniz tarafından 2004 yılında “Anaokuluna Devam Eden 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Uyumlarının İncelenmesi” konulu çalışma gerçekleştirilmiştir. Anne eğitim durumu değışkenine göre, annesi lise mezunu olan okulöncesi eğitime devam eden çocukların sosyal uyum puan ortalamaları, annesi okuryazar ve ilkokul mezunu olan çocuklardan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Annesi yüksekokul

mezunu olan okulöncesi eğitime devam eden çocukların sosyal uyum puan ortalamaları, annesi okuryazar ve ilkokul mezunu olan çocuklardan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Baran (2005), Dört-Beş Yaş Çocuklarının Sosyal Davranışlarını ve Aile Ortamlarını incelediği araştırmada, çocuğun yaşının, anaokuluna devam süresinin, anne çalışma durumunun aile ortamının birlik- beraberlik boyutuna ait puanlarda anaokuluna devam edenler lehine anlamlı bir farklılık yarattığı saptanmıştır. Aile ortamının birlik- beraberlik boyutu ile sosyal davranışların işbirliği ve sosyal ilişkiler boyutları arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Deniz, Hamarta ve Arı (2005) tarafından gerçekleştirilen başka bir çalışmada, üniversite öğrencilerinde bağlanma stillerinin sosyal beceri ve yalnızlık düzeylerine etkisi incelenmiştir. Güvenli bağlanma stilindeki öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri güvenli olmayan bağlanma stilindeki öğrencilerin sosyal beceri düzeylerine göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Seven (2006) anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ile bağlanma durumları arasındaki ilişkileri incelediği çalışmasında, bağlanma güvenliğiyle sosyal beceriler arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Sosyal Beceri düzeyinin, cinsiyet ve anne-babanın öğrenim durumuna göre farklılaşmadığı, sosyo-ekonomik düzeye göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur. Ayrıca çocukların cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzey değişkenlerine göre sosyal becerileri ve bağlanma durumları arasında anlamlı farklılıklar saptanmıştır.

Özabacı (2006), ebeveynlerin sahip olduğu değişik demografik özellikleri ile sosyal beceri düzeylerinin çocukların sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamaktadır. Ebeveynlerin sosyal becerileri ile çocuklarının sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelendiği bu araştırmada elde edilen bulgulara göre, çocukların sosyal beceri düzeyi ile ebeveynlerin sosyal beceri (kendini ifade etme, kendine güven, arkadaşlarca kabul görme, aile fertleri ve diğer bireyler tarafından kabul görme, sosyal bağımsızlık, destekleyici sosyal çevre) düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Kapıkıran ve diğeri (2006), okul öncesi öğrencilerinin sosyal becerilerini bazı demografik değişkenler açısından incelemiştir. Analizler sonucunda sosyal beceri, iletişim ve uyum alt boyutlarında yaşlar arası(4-6 yaş) fark saptanmıştır. Kızların uyum puanlarının erkeklerin uyum puanlarından daha düşük olduğu kaydedilmiştir.

Seven (2006), Ailesel faktörlerin altı yaş çocuklarının sosyal davranış problemlerine etkisini incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, sosyal davranış problemleri cinsiyet, kardeş sayısı, annenin çalışma durumu ve ailenin sosyo-ekonomik durumuna göre anlamlı farklılıklar göstermektedir.

Dermez (2006), çalışmasında ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine bazı değişkenlerin etkisini incelenmiştir. Bu araştırmaya göre, ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin eve alınan süreli yayın, evde alınan kararlarda çocuğun fikrinin alınması, cinsiyet ve babanın eğitim durumu açısından anlamlı farklılıklar oluşturduğu tesbit edilmiştir. Annenin eğitim durumu, anne babanın çalışıp çalışmaması açısından ise farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Karahan ve diğeri (2007) Üniversite Öğrencilerinin Stresle Başa Çıkma Tarzlarının Sosyal Beceri Düzeylerine ve Mutluluk Algılarına Göre İncelenmesi konulu araştırmalarında, sosyal beceri düzeyi düşük olan öğrenciler ve kendini genel olarak mutsuz hisseden öğrencilerin stresle başa çıkmada çaresiz yaklaşımı daha çok kullandıklarını göstermektedir. Sosyal beceri düzeyi yüksek olan öğrenciler ile kendini genel olarak mutlu hisseden öğrencilerin stresle başa çıkmada kendine güvenli yaklaşımı daha çok kullandıkları saptanmıştır. Araştırmada ayrıca kendini mutlu hisseden öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin, kendini mutsuz hisseden öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Altay (2007) Okulöncesi Kuruma (Devlet-Özel) Devam Eden Çocukların Sosyal Yeterlikleri ve Olumlu Sosyal Davranışları ile Ebeveyn Stilleri Arasındaki İlişkileri incelemiştir. Annelerin ebeveyn stilleri temel alındığında demokratik ebeveyne sahip çocukların sosyal yeterlik alt boyutlarından akranlarla olan negatif ilişkilerden aldıkları puanların, izin verici ebeveyne sahip çocukların aldıkları puanlardan daha yüksek

olduğu görülmüştür. Bunlara ek olarak, okulöncesi kurumun türü temel alındığında, özel bir okulöncesi kuruma devam eden çocukların akranlarla olan negatif ilişkiler ve katılımın olmaması alt boyutlarından aldıkları puanların, devlete bağlı okulöncesi kuruma devam eden çocuklara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Araştırmada, ikinci olarak devlet ve özel okulöncesi kuruma devam eden kız ve erkek çocukların olumlu sosyal davranışları ile ebeveyn stilleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Kız ocukların annelerinin değerlendirdikleri olumlu sosyal davranış puanları, erkek çocuklarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca demokratik anne ve babaya sahip olan çocukların annelerinin değerlendirdikleri olumlu sosyal davranış puanları, izin verici anne ve babaya sahip olan çocukların puanlarından daha yüksektir. Öğretmenlerin değerlendirdikleri olumlu sosyal davranışlarda ise kız çocuklarının aldıkları puanların, erkek çocuklarından daha yüksek olduğu görülmüştür.

Günindi (2008), okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile anne-babalarının empatik becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda, anne-babalarının empatik beceri yükseldikçe, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerilerinin de yükseldiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca anne babaların öğrenim düzeylerinin yüksek olması ve çocukların okul öncesi eğitime devam etme süresi çocukların sosyal uyum becerilerini olumlu yönde etkilediğini tespit etmiştir.

Erbay (2008) tarafından okul öncesi eğitim alan ve almayan ilköğretim birinci sınıf ğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri, bazı değerşenler açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda Okul ncesi eğitim alan ve almayan ilköğretim birinci sınıf ğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Okul ncesi eğitim alan ilköğretim birinci sınıf ğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin okul öncesi eğitim kurumunun türü, cinsiyet, kardeş sahibi olma, babanın eğitim durumu ve annenin çalışma değerşenlerine göre farklılaşmadığı, öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin okul öncesi eğitime başlama yaşı, anne eğitim durumu değerşenlerine göre farklılaştığı bulunmuştur. Okul ncesi eğitim almayan ilköğretim birinci sınıf ğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin cinsiyet, kardeş sahibi olma,

anne-baba eğitim durumu, annenin çalışma değişkenlerine göre farklılaşmadığı bulunmuştur.

Gültekin (2008), 5 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin bazı değişkenler açısından değerlendirmiştir. Buna göre, cinsiyet değişkenine bakıldığında, kız çocukların erkek çocuklara göre toplam sosyal beceri düzeyleri daha yüksek çıkmıştır.

1.3.2.Sosyal Beceriler İle İlgili Yurtdışında Yapılmış Çalışmalar

Elliott ve başk. (1989), “Ebeveyn ve Öğretmen Gözüyle Okul Öncesi Çocukların Sosyal Davranışlarının Değerlendirilmesi” konulu çalışmalarında 240 (120’si erkek, 120’si kız) okul öncesi çocuğun sosyal becerilerine demografik durum, aile statüsü, problem davranışlarının sıklığı ve dil becerisi değişkenlerinin etkisi incelenmiştir. Araştırmada Gresham ve Elliot SBDS (Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi), Öğretmen ve Ebeveyn Formları ve Anaokulu Envanteri kullanılmıştır. Ölçekler çocuğun annesi ve öğretmeni tarafından doldurulmuştur. Öğretmenlerin puanlamasından elde edilen bulgular sosyal beceriler ile cinsiyet, dil becerisi ve aile yapısı arasında anlamlı farklılıkların olduğunu göstermektedir. Özellikle kızlar daha fazla prososyal davranışlar sergilerlerken, erkekler daha çok problem davranışlar göstermektedirler. Dil becerisi iyi olan okul öncesi çocuklar ortalama ve düşük seviyeli dil becerisine sahip olan okulöncesi çocuklara göre daha fazla prososyal davranışlar sergilemekte bunun yanında daha az problem davranışlarının göstermektedirler. Böylece bu araştırma cinsiyet, dil becerisi ve aile yapısının okul öncesi çocukların sosyal davranışlarında anlamlı olarak rol aldığını ortaya koymuştur.

Hawkins (1991), Seattle bölgesindeki ilk ve ortaokullarda öğrenciler arası ilişkilerde kaliteyi artırmak amaçlı Sosyal Gelişim Projesi geliştirmiştir. Uygulama sonunda yapılan değerlendirmelerden elde edilen bulgular, programa katılan gruptaki erkeklerin daha az saldırgan, kızların ise kendine zarar vermeye daha az eğilimli olduğu, öğrencilerin aileleri ve okul ile daha olumlu ilişki içinde oldukları, disiplin cezalarında azalma ve standart başarıda artma olduğu görülmüştür.

Eisenberg ve Mcwolly (1993) yaptıkları çalışmada, annelerin ve çocukların empati ile ilgili özellikleri ve sosyalleşme durumlarını görmek amacıyla, 16 kız çocuk

ve 16 erkek çocuğun sempati, kişisel üzüntü ve bilişsel görüş açısı ile annelerinin çocuk yetiştirme uygulamaları arasındaki ilişkiyi, sekiz yıllık bir süre boyunca incelenmişlerdir. Sonuç olarak, annelerin olumlu duygusal iletişimleriyle çocukların görüş açısı ve anne görüş açısı arasında pozitif yönde bir ilişki görülmüştür. Ancak cinsiyetler arasında farklılığa rastlanmamıştır.

Fantuzzo ve ark. (1995), 312 Afrika kökenli, okulöncesi çocuğun işbirliği becerilerini inceleme amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Araştırmada 38 öğretmen, çocuklar akranlarıyla oynarlarken onları işbirliği becerileri yönüyle gözlemlemişlerdir. Araştırmada veriler Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği (PIPPS) aracılığıyla öğretmenlerden toplanmıştır. Bulgular, pozitif akran ilişkisinin okul performansını geliştirdiğini göstermiştir.

Verschuren ve ark.(1996) 95 anaokulu çocuğu üzerinde yaptıkları çalışmada “Cassidy Kukla Görüşme Formu” nu kullanarak çocukların benlik saygılarının anneye bağlılık, bilişsel yetenek, fiziksel yetenek ve akran uyumu ile ilişkisini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, benlik saygısı ile bilişsel yetenek, fiziksel yetenek ve akran uyumu arasında önemli bir ilişki bulunmamıştır.

Gresham ve diğerleri (1996) tarafından yapılan bir başka çalışmada, Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi'nin (SBDS) alt ölçeği olan işbirliği becerisi olarak kız ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık bulunamamasına rağmen, toplam sosyal beceri puanlarına bakıldığında kızların erkeklerden daha yüksek puanlara sahip oldukları görülmüştür.

Caldarella ve Merrell (1997), çocuk ve ergenlerin sosyal beceri genel sınıflandırmalarını oluşturmak, çocuk psikopatolojisi-metodolojisi uygulayıp davranışsal boyut yaklaşımını oluşturmak ve geliştirmek için bir araştırma yapmışlardır. Bu çalışmada çocukların akran ilişkisi, özdenetim, akademik başarı, kendine güven ve itaat yönleri araştırılmıştır. Hem öğretmenleri hem de akranlarıyla sosyal uyum sorunları olan çocukların yaşamlarında suç işlemeye neden olan akademik, sosyal ve duygusal problemler yaşamaya eğilimli oldukları tespit edilmiştir. Sosyal beceri yokluğu ve depresyon arasındaki ilişki belgelendirilmiş ve hem deneysel hem de teorik

olarak kanıtlanmıştır. Agresif çocukların, akademik, kişilerarası ve özdenetim becerileri konusunda yoksun oldukları bulunmuştur. Kendine güvenen çocukların dışa dönük oldukları ve iletişimi başlatıp, devam ettirebildikleri gözlenmiştir. Özdenetim ve akran ilişkileri arasında pozitif ilişki görülmüştür. Sosyal becerisi yüksek olan öğrencilerin daha otonom (bağımsız), işbirlikçi, daha verimli, akademik olarak daha başarılı, itaatli ve uyumlu oldukları tespit edilmiştir.

Johnson (2000) okulöncesi çocukların sosyal beceri ve sosyal problem çözme stratejilerini güçlendirmek, arkadaşları ve çocuklarla ilişki kurmakta zorlanan çocukların pozitif ilişki kurmalarını sağlamak amacıyla sosyal beceri eğitim programı uygulamıştır. Dört yaşında olan 48'i deney, 48'i kontrol grubu olmak üzere yüksek riskli okulöncesi çocuklar araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırma sonucunda, eğitim alan grup kontrol grubu ile karşılaştırıldığında serbest oyunlarında daha az agresif davranış eğiliminde oldukları, ancak davranış problemleri ve sosyal becerileri arasında anlamlı düzeyde farklılığa neden olmadığı bulunmuştur.

Teglasi ve Rothman (2001) yaptıkları bir araştırmada, sosyal beceri eksikliği olan çocukların saldırganlığını azaltmaya yönelik bir program geliştirmişlerdir. Bu programın çocuklara uygulanması sonucunda, çocuklarda saldırgan davranışların azaldığı ve çocukların saldırgan davranışlarını daha az dışsallaştırdıkları, bunun sonucunda da davranışlarını daha iyi kontrol etmeyi öğrendiklerini saptamışlardır.

Powless ve Eliot (2002), Amerika'da risk altındaki gruplara yönelik olarak hazırlanan ve uygulanan bir program olan Heart Start dâhilinde toplam 100 anaokulu öğrencisinden oluşan gruba sosyal beceri eğitimi uygulamıştır. Çalışma sonucunda, verilen eğitimin istenen sosyal davranışların görülmesinde etkili olduğu tespit edilmiştir.

Ruggiero (2002), düşük gelirli ailelerin çocuklarının akademik başarılarıyla, sosyal beceri ve cinsiyet arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada sosyal beceriler Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi ile ölçülmüştür. Sonuç olarak, cinsiyet ve sosyal becerilerinin, matematik ve okuma derslerindeki başarıya etkisinin olmadığı görülmüştür. Ayrıca Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi'nin alt ölçekleri olan öz-

kontrol, işbirliği ve atılganlık ile de matematik ve okuma derslerindeki başarı arasında ilişki bulunmamıştır. Araştırmada Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi'nin alt ölçekleri ile elde edilen bulgulardan cinsiyete göre öz kontrol ile başarı durumları arasında ilişki bulunmazken, işbirliği ve atılganlık becerileri ile cinsiyete göre başarı durumu arasında ilişki bulunmuştur.

Jamyang-Tshering (2004) tarafından okul öncesi çocukların sosyal becerileri hakkında yapılan araştırmada kızların erkeklerden farklı olarak sosyal becerileri daha sık gösterdikleri ortaya çıkmıştır. Erkeklerin ise kızlara göre daha sık problem davranışlar sergiledikleri görülmüştür. Standardize edilmiş SBDS (sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi) puanlarına bakıldığında kızların puanlarının erkeklerin puanlarından daha yüksek, erkeklerin de problem davranışlarının kızlardan yüksek olduğu görülmüştür.

Chen ve diğerleri (2005) çalışmalarında, genel bir durum olarak yaşıt grubu Çinli çocukların sosyal ve okul adaptasyonu ile anne-baba arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, çocukların anne-baba ile ilişkilerinin, onların okuldaki sosyal davranışları ve okula uyum sağlamadaki etkilerini ortaya çıkartmıştır. Anne-babalarıyla ilişkileri iyi olan çocukların sosyal yeterlilik ve sosyal beceri yönünden daha olumlu oldukları görülmüştür.

Peren, Stadelmann, Wyl ve Klitzing (2007) okul öncesi dönem çocuklarının duygusal ve prososyal davranışlarını incelemişlerdir. 1060 anne baba, öğretmen ve çocukla yaptıkları çalışmada erkeklerin kızlara oranla daha yüksek yüzde aşırı hareketli olduklarını ve düşük düzeyde prososyal davranış gösterdiklerini bulmuşlardır. Aynı çalışma da anne babanın eğitim düzeyi düştükçe çocukların daha aşırı hareketli olduğunu bulmuşlardır.

Anne-babanın öğrenim düzeyleri, pek çok araştırmaya göre sosyal beceri veya sosyal davranış değerlendirmesine etki etmektedir (Cousins, Power & Olvera-Ezzell, 1993; Fox, Platz & Bentley, 1995). Bu araştırmaların sonuçları, eğitim düzeyinin yüksekliğiyle sosyal becerilerin değerlendirilmesi arasında ilişki olduğunu göstermektedir. Eğitim seviyesi lise ve üstü olan ebeveyn veya bakıcıların baktıkları

çocukların diğerlerine göre daha az disiplin problemleri yaşadıkları ve daha az davranışsal problemler sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Bunlara zıt olarak, bazı çalışmalarda sosyal beceri gelişimi ile eğitim durumu arasında düşük anlamlı ilişki görülmüş veya hiçbir anlamlı ilişki görülmemiştir (Fletcher ve diğerleri, 1995; Pettit ve diğerleri, 1991; Seven, 2006; Seven ve Yoldaş, 2007).

1.3. Araştırmanın Amacı

Buraya kadar özetlenen kuramsal bilgi ve araştırmalar ebeveyn tutumları ve çocukların sosyal beceri gelişimi arasındaki ilişkinin boyutunu göstermektedir. Literatürdeki birçok çalışma ebeveyn tutumları ile çocukların sosyal beceri düzeyleri arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir (Eisenberg ve Mussen,1998; Di Prete ve Jennings 2009; Chen ve diğ., 2005; Eisenberg ve Mcwolly 1993; Turner ve Haris, 1994; Hart, Nelson, Robinson ve diğ.,1998; Ketstsiz, Ryan ve Adams 1998; Buri 1991) .

Yurt içinde yapılan çalışmalar incelendiğinde ebeveyn tutumları ve çocuğun sosyal beceri düzeyi değişkenlerinin okulöncesi dönemde birlikte ele alındığı çalışmalara rastlanmamıştır. Bu araştırma, davranış ve kişiliğin şekillenmeye başladığı okul öncesi dönemi kapsamı açısından önemlidir. Aynı zamanda çocuk için ilk ve en önemli model olan anne davranış ve tutumunun, çocuğun sosyal gelişimi üzerindeki etkisini ortaya koyması bakımından da son derece önemlidir. Literatürde, demografik değişkenler ele alınarak yapılan ebeveyn tutumları ve sosyal beceriler ile ilgili çalışmalarda birbirinden farklı sonuçların elde edildiği görülmüştür. Bu araştırma, demografik değişkenlerden kaynaklanan etkiyi en aza indirgeyerek, annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Bu çalışmada,“anne”nin çocuk yetiştirme ile ilgili tutumu incelenmektedir. Yapılan birçok araştırma ve gelişim kuramı annenin tutum ve davranışının okul öncesi dönem çocuğunun gelişiminde daha belirleyici etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Sosyal öğrenme kuramı ve Baumrind'in ebeveyn tutumları ile ilgili sınıflandırması temel alınarak, annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişki incelenmektedir.

Sosyal öğrenme kuramına göre, ilk sosyal ilişkisini ebeveynleri ile kuran çocuk, evde annesinden gördüğü davranış biçimini model alacak ve çevresi ile ilişkilerinde öğrenmiş olduğu bu davranış biçimlerini kullanacaktır. Ayrıca anne tarafından çocuğun davranışları onaylanırsa davranışın oluşma olasılığı artacak, onaylanmadığı durumlarda ise oluşma olasılığı azalacaktır. Annenin çocuğun davranışını onayladığı ya da onaylamadığı durumda da takındığı tutum ve davranışlar, annenin bunu ifade ediş şekli son derece önemlidir. Çünkü çocuğun davranışlarının şekillenmesinde ve diğerleri ile kuracağı sosyal ilişkilerinde “anne” çocuk tarafından model alınacaktır. Örneğin, anne-çocuk ilişkisinde, anne çocuğun herhangi bir problem davranışı ile karşılaştığında, problemi çözmek için öfkeli ve saldırgan bir davranış ve tutum sergiler ise, aynı çocuk çevresi ile ilişkisinde benzer problemlerle bir durumla karşılaştığında, bu durum ile baş etmek için annesinin kullandığı çözüm yollarını kullanacak, öfkeli ve saldırganca tavır sergileyecektir. Annesinin çevresi ile sosyal ilişkilerinde kullandığı tutum ve davranışları kendi hayatında uygulayacak ve model alacaktır.

Demokratik ebeveynler, çocukların davranışlarını kontrol etmekte ve bu kontrolü yaparken cezalandırıcı olmaktan çok destekleyicidirler. Çocuklarının bireysel gelişimlerinin farkındadırlar. Onların bireyselliklerini kabul eder ve bireyleşmelerini desteklerler (Baumrind, 1971; Maccoby ve Martin, 1983).

Baumrind (1967), demokratik tutumu benimseyen ebeveynlerin çocuklarının sosyal yönden daha yeterli, kendini ifade edebilen, kendi kararlarını verebilen ve akademik yönden daha başarılı çocuklar olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla bu araştırmada, demokratik çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu düşünülmektedir.

Otoriter ebeveynler, çocukların davranışlarını sıkı bir şekilde kontrol eder. Çocukların söylenen kuralları sorgulamadan uygulamalarını isterler. Kendi kuralları ile çocuklarının davranışları birbirine ters düştüğünde cezalandırmayı kullanırlar, kendini ifade etmesini kısıtlarlar. Otoriter ebeveyn tutumu ile yetiştirilen çocuklar, duygularını kolay ifade edememe, kaygılı olma, güvensizlik, içe kapanıklık, kurallara uymama ve saldırgan davranışlar sergilemektedir (Baumrind, 1967, 1971). Çocuklarını yetiştirirken bu şekilde olumsuz tutum sergileyen ve olumsuz model olan ebeveynlerin çocuklarının

sosyal becerilerinin zayıf olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla ilgili literatüre dayanarak bu araştırmada, otoriter çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında negatif yönlü bir ilişki beklenmektedir.

İzin verici ebeveynler, çocuklarının dürtülerine, istek ve davranışlarına sınır koymazlar. Çocuklarının olgun davranış sergilemesi için çok az talepte bulunurlar. Çocuklarının davranışlarını biçimlendirmek ya da değiştirmek için girişimde bulunmazlar (Baumrind, 1967, 1971). Bu tutumla yetişen çocuklar dış dünyada çeşitli problemlerle karşılaşır. Önceki bölümlerde de açıklandığı üzere, en büyük sorun, evdeki izin verici tutumun dış dünyada karşılık bulamayışıdır. Hayal kırıklıklarına uğrarlar, kendilerini denetleme yeteneğinden yoksundurlar. Kendi istekleri doğrultusunda yaşamaya alıştıkları için sosyal yaşamda sıkıntı yaşarlar (Şendil, 2003). Çocukları için uygun olmadığı düşünülen bu ebeveyn tutumu, çocuğun sosyal ilişki ve gelişimini olumsuz yönde etkileyecektir. Dolayısıyla ilgili literatüre dayanarak bu araştırmada, izin verici ebeveyn tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında negatif yönlü bir ilişki beklenmektedir.

Aşırı koruyucu ebeveynler, çocuklarının her zaman yanlarında olup hayatı onlar için kolaylaştırmak isterler. Bu tip ebeveynler onlar yanlarında değilken ya da onlar yardım etmediği takdirde çocuklarının bakımsız kalacağı ve zarar göreceği korkusu yaşarlar (Muris ve diğ., 2000).

Bu tutumla yetiştirilen çocuklar kendine güvenden yoksun, korkak, çekingen, daima bir başkasının desteğini arayan, sosyal ilişkilerde pasif ve yaşlılarına göre belirli beceriler yönünden yavaş gelişen çocuklardır. Hem kendisiyle hem de etrafındaki dünyayla ilgili çok az içgörüyeye sahiptirler (Kuzgun, 1991). İlgili literatüre dayanarak, aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ile yetişen çocukların sosyal becerilerinin zayıf olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla bu araştırmada, annenin aşırı koruyucu çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında negatif yönlü bir ilişki beklenmektedir.

Özetle, bu araştırmada annenin demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici çocuk yetiştirme tutumunu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında ilişki olduğu düşünölmektedir.

Bu araştırmanın temel amacı, annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Yukarıda belirtilen paragraflardan ve literatür taramasının genelinden elde edilen bilgiler ışığında bu temel amaca ilişkin beklentiler şu şekildedir:

- .Annenin demokratik tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.
- .Annenin otoriter tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.
- .Annenin aşırı koruyucu tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.
- .Annenin izin verici tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

Ayrıca annelerin çocuk yetiştirme tutumu ile çocukların sosyal beceri düzeyi, çocuğun cinsiyeti değişkenine göre incelenecek

BÖLÜM II

YÖNTEM

2.1. Örneklem

Araştırma, İstanbul'da 5 farklı anaokulunda yürütülmüştür. Kurumlar, Altunizade, Üsküdar ve Ümraniye semtlerinde bulunan M.E.B'e bağlı özel anaokullarıdır. Anaokullarına toplam 330 adet Ebeveyn Bilgi Formu dağıtılmıştır. 5 katılımcı çocuğu ve kendisinin araştırmaya dâhil olmasını istememiş 8 katılımcı yollaması gereken formları iade etmemiştir. 13 form anne-babaların boşanmış olmaları nedeniyle çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Araştırmada homojen bir grup oluşturulmak ve demografik değişkenlerden kaynaklanan farklılıkların en aza indirgenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla benzer demografik özelliklere sahip annelerden oluşan bir örneklem oluşturulmuştur. Örneklem grubu 33 çocuk ve bu çocukların annelerinden oluşmaktadır. Çocukların 17'si (%50.4) kız, 16'sı (%49.6) erkektir. Çocuklar 6 yaşındadır. Araştırma grubuna alınan annelerin tamamı lisans mezunu, çalışan, 36-40 yaş arası, toplam 3000-4000 TL aylık gelir düzeyine sahip, evli, 2 çocuk sahibidir.

Tablo 1. Anne ve Çocuğa Ait Demografik Özellikler

Demografik değişkenler	N
Çocuk yaşı	
6 yaş	33
Çocuk cinsiyeti	
Kız	
Erkek	
Annenin yaşı	17
36-40 yaş	16
Annenin eğitim düzeyi	
Lisans	33
Annenin çalışma durumu	33
Çalışan	33
Annenin toplam çocuk sayısı	33
2	33
Toplam aylık gelir düzeyi	
3000-4000 TL	

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ), Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (SBDÖ) ve Ebeveyn Bilgi Formu kullanılmıştır.

2.2.1. Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)

ETÖ, Karabulut Demir ve Şendil (2008) tarafından geliştirilmiş, ebeveynlerin okul öncesi (2-6 yaş) çocuklarını yetiştirirken gösterdikleri tutumları belirlemeyi sağlayan bir ölçektir. 46 maddesi bulunan ölçeğin dört alt boyutu “demokratik”, “otoriter”, aşırı koruyucu” ve “izin verici” ebeveynliktir. ETÖ kişi beyanına dayanan bir ölçektir ve tutumla ilgili bilgileri ebeveyninden toplamaktadır. Bu araştırmanın örnekleminin 4-6 yaş çocuğu olduğu göz önüne alınarak ebeveyn kaynaklı bir ölçüm aracının daha sağlıklı olacağı düşünülmüştür.

ETÖ’yü geliştirirken araştırmacılar, Baumrind (1966, 1971) ve Maccoby ve Martin’in (1983) ortaya koydukları ebeveyn tutum özelliklerinden yararlanmış ve sınıflandırmada ilgi/kabul ve talep boyutlarını kullanmışlardır (Karabulut Demir, Şendil, 2008). İlgi/kabul boyutu ebeveynin çocuğa gösterdiği ilgi ve kabul derecesini göstermektedir. Çocuğa zaman ayıran, ihtiyaçlarına karşılık veren ve çocuğun bireyselliğini kabul eden ebeveynliğin göstergesidir. Bu boyut sıcak ebeveynlik davranışını içermemektedir. Türk toplumunda ebeveynler sıcaklık, sevgi ve kontrolü birbirinden bağımsız değerlendiremedikleri için sıcaklık yerine çocuğun biricikliğinin kabulü ve ihtiyaçlarının karşılanması özellikleri kullanılmıştır (Karabulut Demir, Şendil, 2008). Başka bir deyişle Türk kültüründe her anne ve babanın çocuğunuza “seviyor musunuz” ya da ona sevginizi “gösteriyor musunuz” gibi sorulara olumlu cevap verme ihtimali çok yüksek olduğundan, çocuğa gösterilen ilgi ve çocuğun taleplerine verilen karşılık kıstas olarak alınmıştır.

Talep boyutu ebeveynin çocuğuna karşı taleplerini ve isteklerini içermektedir. Ebeveyninin disiplin ve davranış kontrolü derecesini belirlemek için kullanılan bir boyuttur. Bu ölçekte “aşırı koruyucu” tutumda ayrıca değerlendirilmektedir.

ETÖ demokratik tutumda “Çocuğuma, kurallara neden uyması gerektiğini açıklarım”, “Çocuğumun duygularını serbestçe ifade etmesine izin veririm”, “Çocuğuma yaptığı şeyin önemli olduğunu hissettiririm” gibi ifadeler yer almaktadır. Bu boyutta 17 madde bulunur; bu maddelerin numaraları 2, 5, 6, 7, 10, 13, 14, 15, 18, 20, 23, 25, 29, 36, 37, 38, 42’dir.

Otoriter tutumda “Çocuğum yanlış bir şey yaptığında ona bağırırım”, “Çocuğumu yapabileceğinden fazlasını yapması için zorlarım”, “Çocuğuma karşı sabırsızım” ifadeleri yer alırken bu boyut 11 madde ile ölçülmüştür. Bu maddelerin numaraları 3, 9, 11, 19, 26, 27, 32, 35, 39, 40, 45’dir.

Koruyucu tutumda “Çocuğumu kendisi için yorucu olabilecek işlerden korurum”, “Çocuğum için hemen hemen bütün eğlencelerden fedakârlık ederim”, “Çocuğumun hastalanmasından endişe ederim” ifadeleri yer almaktadır. Koruyucu tutum 9 madde ile ölçülmüştür ve bu maddelerin numaraları 4, 8, 12, 16, 21, 22, 28, 41, 46’dır.

İzin verici tutumda ise “Çocuğumun şımarıklıklarına göz yumarım”, “Çocuğumun istediği saatte uyumasına izin veririm”, “Çocuğumun yanlış davranışını görmezden gelirim” gibi ifadeler yer almaktadır. Bu boyut 9 madde ile ölçülmüştür ve bu maddelerin numaraları 1, 17, 24, 30, 31, 33, 34, 43, 44’dür.

Ölçeğin yapılan güvenilirlik analizleri sonuçlarında ETÖ boyutlarının Cronbach alfa değerleri demokratik boyut için .83, otoriter boyut için .76, aşırı koruyucu tutum için .75 ve izin verici boyut için .74 bulunmuştur (Karabulut Demir, Şendil, 2008).

Ölçek 5’li Likert tarzındadır. Bunlar “ Her zaman böyledir” (5), “Çoğunlukla böyledir” (4), “Bazen böyledir” (3), “Nadiren böyledir” (2) ve “Hiçbir zaman böyle değildir” (1) şeklindedir (akt: Güner, 2011).

Bu araştırmanın örnekleme için boyutların Cronbach Alfa güvenilirlik katsayıları annelerde demokratiklik için .91, otoriterlik için .86 , izin vericilik için .75 ve aşırı koruyuculuk için .76 olarak bulunmuştur .

2.2.2. Sosyal Beceri Değerlendirme leği (SBDÖ)

Sosyal Becerileri Değerlendirme leği (SBDÖ), Avcıoğlu (2003) tarafından geliştirilmiştir. Beşli Likert dereceleme şeklinde oluşturulmuştur ve 4 ile 6 yaşlarındaki çocukların sahip olması gereken sosyal becerileri içermektedir. Ölçekte sosyal beceriler 9 alt kategori altında toplanmıştır. Bunlar:

- Kişiler Arası Beceriler (KB),
- Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme Becerileri (KDKEB)
- Akran Baskısı ile Başa ıkma Becerileri (ABBB),
- Kendini Kontrol Etme Becerileri (KKEB),
- Sözel Açıklama Becerileri (SAB),
- Sonuçları Kabul Etme Becerileri (SKEB),
- Dinleme Becerileri (DB),
- Amaç Oluşturma Becerileri (AOB) ve
- Görevleri Tamamlama Becerileridir (GTB).

SBDÖ 62 madde ve 9 alt ölçekten oluşan bir lme aracıdır. Alt ölçeklerdeki toplam madde sayıları, KB 15, KDKEDYSB 11, ABBB 10, SAB 7, KKEB 4, AOB 3, DB 5, GTB 3 ve SKEB 4"tür. Maddelerin tamamı olumlu yönde düzenlenmiştir. Maddelere verilen tepkiler "her zaman yapar", "ok sık yapar", "genellikle yapar", "ok az yapar" ve "hiçbir zaman yapmaz" şeklinde derecelendirilmiştir.

Kişiler Arası Beceriler(KB):Bireyler arası karşılıklı etkileşimin sürdürülmesinde önemli olan kişiler arası beceriler boyutudur.

Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme ve Değişikliklere Uyum Sağlama Becerileri (KDKEDUSB), bireylerin sosyal etkileşim içerisinde hem kendilerinin hem

de başkalarının kızgınlık davranışlarını kontrol etmelerine ve değişikliklere kolayca uyum sağlamalarına yardım eden becerilerden oluşmaktadır.

Akran Baskısı İle Başa Çıkma Becerileri (ABBÇB), bireylerin sosyal etkileşim içerisinde akranları tarafından karşılaşılabilecekleri çeşitli baskılarla başa çıkmalarına yardım eden becerilerden oluşmaktadır.

Kendini Kontrol Etme Becerileri (KKEB), bireylerin sosyal davranışları üzerinde kendilerini kontrol etmelerine yardım eden becerilerden oluşmaktadır.

Sözel Açıklama Becerileri (SAB), bireyler arası etkileşimin başlaması ve sürdürülmesinde başlangıç oluşturan becerilerden oluşmaktadır.

Sonuçları Kabul Etme Becerileri (SKEB), bireylerin karşılaşılabilecekleri çeşitli sonuçları kabul etmelerine yardım eden becerilerden oluşmaktadır.

Dinleme Becerileri (DB), bireyler arası etkileşimin başlaması ve sürdürülmesinde başlangıç oluşturan becerilerden oluşmaktadır.

Amaç Oluşturma Becerileri (AOB), bireylerin başkalarından bağımsız olarak bir amaç oluşturmalarını ve bu amaçları gerçekleştirmelerini sağlayan becerilerden oluşmaktadır.

Görevleri Tamamlama Becerileri (GTB), bireylerin üstlendikleri görevleri yerine getirmelerine yardım eden becerilerden oluşmaktadır.

Avcıoğlu (2007) “Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması” isimli çalışmasında Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin, okul öncesi dönemdeki 4-6 yaş çocuklara uygulanabilirliğine ilişkin bazı teknik özellikleri saptamıştır. Güvenirliği belirlemek amacıyla, Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı, iki yarım güvenirliği ve test tekrar test güvenirlik katsayıları hesaplanmıştır. Cronbach alpha güvenirlik katsayısı .98, iki yarım güvenirlik katsayısı .89 ve test-tekrar test güvenirlik katsayısı ise .83 olarak bulunmuştur.

Bu araştırma için, Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı 0.961 ile yüksek güvenilir sayılabilir.

2.2.3. Ebeveyn Bilgi Formu

Katılımcıların demografik bilgilerine ulaşmak amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulan formda 1'i açık uçlu 8'i çoktan seçmeli 9 adet soru bulunmaktadır.

2.3. İşlem

Uygulama için, MEB'e bağlı özel anaokulları seçilmiştir. Bu anaokulları orta ve üstü sosyo-ekonomik semtlerde bulunan anaokullarıdır. Belirlenen okulların müdürleri ile görüşülüp uygulama için izin alınmıştır. Sosyal beceri değerlendirme ölçeği, okul öncesi öğretmenleri tarafından doldurulacağı için, araştırma ve ölçek öğretmenlere ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Araştırma grubu benzer demografik özelliklere sahip annelerden oluşturulmak istendiği için 6 yaş grubunda çocuğu bulunan 330 anneye Ebeveyn Bilgi Formu dağıtılmıştır. Oluşturulmak istenen örneklem grubuna ait 33 anne belirlenmiştir. Belirlenen anneler ile araştırmacı tarafından görüşülerek Ebeveyn Tutum Ölçeği doldurulmuştur. Araştırmaya katılan annelere, verecekleri yanıtların yalnızca araştırma amaçlı kullanılacağı ve yalnızca araştırmacı tarafından bilineceği belirtilmiştir.

2.4. Verilerin İstatistiksel Analizi

Çalışmada elde edilen bulgular değerlendirilirken, istatistiksel analizler için İstatistik paket programı kullanıldı. Çalışma verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotların (Frekans, Yüzde, Ortalama, Standart sapma) yanı sıra, verilerin normal dağılıp dağılmadığının belirlenmesi için Kolmogorov – Smirnov Z dağılım testi kullanıldı. Ölçekler arası ilişkileri saptamak için Spearman Korelasyon analizi kullanıldı. Sonuçlar % 95 güven aralığında ve $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirildi.

BÖLÜM III

BULGULAR

Önceki bölümlerde de belirtildiği üzere bu araştırmanın amacı, annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun (6 yaş grubu) sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. Daha önce belirtildiği gibi çocuk yetiştirme tutumu ile sosyal beceri kavramları, sosyal öğrenme kuramı ve Baumrind'in ebeveyn tutumları ile ilgili sınıflandırması temelinde ele alınmakta ve ölçülmektedir.

Ayrıca, annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyinin, çocuğun cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenecektir.

Bu amaçla, bu bölümde sözü edilen değişkenler arasındaki ilişkiyi ölçmek için uygulanan Spearman korelasyon analiz sonuçları aktarılacaktır. Ayrıca, annelerin çocuk yetiştirme tutumları ve çocukların sosyal beceri düzeyleri, çocukların cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız t testi uygulanarak aktarılacaktır.

Çocukların Sosyal Beceri Düzeyinin ve Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının, Çocuğun Cinsiyetine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına Dair Analizler

Çocukların Sosyal beceri düzeylerinin ve annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının belirlenmesi amacıyla hesaplanan ortalama değerler Tablo 2'de görüldüğü gibidir.

Tablo2. Annelerin Ebeveyn Tutum Ölçeğinden (ETÖ), Çocukların Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeğinden (SBDÖ) aldıkları puanların Ortalamaları ve Standart sapma değerleri

	N	Min.	Max.	Ort.	Std. Sapma
SBDÖ-Toplam	33	0	304	208,09	61,090
ETÖ-Demokratik Tutum Toplam	33	0	84	70,55	14,977
ETÖ-Otoriter Tutum Toplam	33	0	40	20,82	6,944
ETÖ-Aşırı Koruyucu Tutum Toplam	33	0	42	30,91	7,723
ETÖ-İzin Verici Tutum Toplam	33	0	33	20,94	5,573

Tablo3. Ebeveyn Tutum Ölçeği ve Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeğinden Alınan Puanların Çocukların Cinsiyetine göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Cinsiyet	N	Ort.	Std. Sapma
ETÖ-Demokratik Tutum	Erkek	16	69,13	19,521
Toplam	Kız	17	71,88	9,353
ETÖ-Otoriter Tutum	Erkek	16	21,94	5,068
Toplam	Kız	17	19,63	8,516
ETÖ-Aşırı Koruyucu Tutum	Erkek	16	29,63	10,059
Toplam	Kız	17	32,12	4,608
ETÖ-Izin Verici Tutum	Erkek	16	20,88	7,228
Toplam	Kız	17	21,00	3,623
SBDO-Toplam	Erkek	16	194,38	64,575
	Kız	17	221,00	56,476

Tablo3'te annelerin çocuk yetiştirme tutumu ile çocukların sosyal beceri düzeylerinin, çocukların cinsiyetine bağlı olarak hesaplanan ortalama değerleri gösterilmektedir.

Annelerin çocuk yetiştirme tutumunun ve çocukların sosyal beceri düzeylerinin, çocukların cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bağımsız t testi kullanılarak bakılmıştır.

Annenin demokratik tutum alt boyutuna bakıldığında, kızların ($x=71,88$; $s=9,3$) ortalamalarının erkeklerin ($x=69,1$; $s=19,5$) ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani ortalamalara göre, anneler erkek çocuklarına göre kız çocuklarına daha demokratik davranmaktadırlar. Ancak istatistiksel açıdan bakıldığında annenin demokratik tutum alt boyut puanı ile kız ve erkek çocukların ortalamaları arasında anlamlı fark bulunamamıştır ($p=0,605$).

Annenin otoriter tutum alt boyutuna bakıldığında, erkeklerin ($x=21,94$; $s=5,0$) ortalamalarının kızların ($x=19,63$; $s=8,5$) ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Ortalamalara göre, anneler kız çocuklarına göre erkek çocuklarına daha otoriter davranmaktadırlar. Ancak istatistiksel açıdan bakıldığında annenin otoriter tutum alt boyut puanı ile kız ve erkek çocukların ortalamaları arasında anlamlı fark bulunamamıştır ($p=0,346$).

Annenin aşırı koruyucu tutum alt boyutuna bakıldığında, kızların ($x=32,1$; $s=4,6$) ortalamalarının erkeklerin ($x=29,6$; $s=10,0$) ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Ortalamalara göre, anneler erkek çocuklarına göre kız çocuklarına daha aşırı koruyucu davranmaktadırlar. Ancak istatistiksel açıdan bakıldığında annenin aşırı koruyucu tutum alt boyut puanı ile kız ve erkek çocukların ortalamaları arasında anlamlı fark bulunamamıştır ($p=0,375$).

Annenin izin verici tutum alt boyutuna bakıldığında, kızların ($x=21,0$; $s=3,6$) ortalamalarının erkeklerin ($x=20,8$; $s=7,2$) ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani ortalamalara göre, anneler erkek çocuklarına göre kız çocuklarına daha izin verici davranmaktadırlar. Ancak istatistiksel açıdan bakıldığında annenin izin verici tutum alt boyut puanı ile kız ve erkek çocukların ortalamaları arasında anlamlı fark bulunamamıştır ($p=0,950$).

Çocukların sosyal beceri düzeylerine bakıldığında, kızların ($x=221,0$; $s=56,4$) ortalamalarının erkeklerin ($x=194,3$; $s=64,5$) ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Ortalamalara göre, kız çocuklarının sosyal beceri düzeyleri erkek çocuklarına göre daha yüksektir. Ancak istatistiksel açıdan bakıldığında, çocukların sosyal beceri düzeyi toplam puanı ile çocukların cinsiyetlerine bağlı ortalamalar arasında anlamlı fark bulunamamıştır ($p=0,216$).

Özetle, annelerin demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutum alt boyut puanları arasında, çocukların cinsiyetlerine göre anlamlı fark bulunamamıştır (Sırasıyla $p=0,605$; $p=0,346$; $p=0,375$; $p=0,950$). Çocukların sosyal beceri düzey puanları arasında da, çocukların cinsiyetine göre anlamlı fark bulunamamıştır ($p=0,216$).

Her ne kadar istatistiksel açıdan anlamlı farklar bulunamamış olsa da, yukarıda elde edilen verilere dayanarak annelerin kız çocuklarına göre erkek çocuklarına daha otoriter davrandıkları söylenebilir. Diğer tarafta, anneler:

- Erkek çocuklarına göre kız çocuklarına daha demokratik davranmaktadırlar
- Erkek çocuklarına göre kız çocuklarına daha aşırı koruyucu davranmaktadırlar.
- Erkek çocuklarına göre kız çocuklarına daha izin verici davranmaktadırlar.

Elde edilen verilerde, kız çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin erkek çocuklarına göre daha yüksek olması nedeniyle, kız çocuklara göre daha otoriter davranışlarla karşı karşıya gelen erkek çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin kız çocuklardan daha az olması, araştırmanın “Annenin otoriter tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır” hipotezini desteklediği söylenebilir.

Benzer şekilde, araştırmanın konusu olan “Annenin demokratik tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır” hipotezinin, daha demokratik tutumlarla karşı karşıya kalan kız çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin erkek çocuklarından daha yüksek olması sebebiyle desteklediği söylenebilir.

Diğer tarafta, “Annenin aşırı koruyucu tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır” hipotezi ve “Annenin izin verici tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır” hipotezleri cinsiyete göre elde edilen verilerle desteklenmemektedir.

**Annenin Çocuk Yetiştirme Tutumu ile Çocuğun Sosyal Beceri Düzeyi
Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon Analizi**

Tablo 4. Kolmogrov-Smirnov Test

	ETÖ-Demokratik Tutum Toplam	ETÖ-Otoriter Tutum Toplam	ETÖ-Aşırı Koruyucu Tutum Toplam	ETÖ-Izin Verici Tutum Toplam	SBDÖ- Toplam
Kolmogorov- Smirnov Z	1,205	0,917	1,036	1,021	0,682
P	0,109	0,369	0,233	0,248	0,740
N	33	33	33	33	33

Verilerin normal dağılıp dağılmadığını ölçmek amacıyla Tablo 4’te görüldüğü gibi Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmıştır. Kolmogrov-Smirnov Z testi sonunda bulunan P değerleri 0,05 anlamlılık seviyesinden (Sırasıyla p=0,109; p=0,369; p=0,233; p=0,248; p=0,740) büyüktür. Dolayısıyla, tüm değişkenler normal dağılıma uymaktadır. Değişkenler arasındaki ilişki Spearman Korelasyon analiziyle incelenecektir.

**Tablo 5. Ebeveyn Tutumları ile Sosyal Beceri Düzey Puanları Arasındaki
Korelasyon**

	ETO-Demokratik Tutum Toplam	ETO-Otoriter Tutum Toplam	ETO-Aşırı Koruyucu Tutum Toplam	ETO-Izin Verici Tutum Toplam
r	,642	-,137	- ,329	-,292
SBDÖ-Toplam P	,000	,447	,072	,099
N	33	33	33	33

- p<.05 anlamlı.

Araştırmanın temel amacı doğrultusunda, annelerin çocuk yetiştirme tutumları ile çocukların sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın hipotezlerinde, annenin demokratik tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında pozitif yönde ilişki, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında negatif yönde ilişki beklenmektedir. Boyutlar arasındaki ilişkiler Spearman Korelasyon analiziyle incelenmiştir.

Annenin demokratik tutum alt boyut puanı ile çocuğun sosyal beceri düzeyi toplam puanı arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında %64 pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=0,642$; $p=0.00 < 0.05$). Buna göre, annenin demokratik tutum alt boyut puanı arttıkça çocuğun sosyal beceri düzeyi toplam puanı artmaktadır. Elde edilen bu sonuç, çalışmanın hipotezlerinden olan “Annenin demokratik tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır” hipotezini desteklemektedir ve annenin demokratik tutumunun çocuğun sosyal beceri düzeyini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Ayrıca, elde edilen sonuç literatür çalışmasında incelenen çalışmaların sonuçlarıyla da benzerlik göstermektedir.

Elde edilen verilerin “Annenin demokratik tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır” hipotezini desteklemesine rağmen, çalışmanın bir diğer hipotezi olan “Annenin otoriter tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır” yargısını desteklemediği görülmektedir. Annenin otoriter tutum alt boyut puanı ile çocuğun sosyal beceri düzeyi toplam puanı arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunamamıştır ($r= -0.137$; $p=0.447 > 0.05$). Çok düşük düzeyde negatif Korelasyonel bir ilişki vardır. Söz konusu düşük düzeydeki negatif Korelasyonel ilişki hipotezi desteklememektedir. Bu durumda, elde edilen verilerin otoriter tutum ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişkiyi gösterdiği söylenemez. Bu noktada dikkat çekici bir durum ise literatürde gerçekleştirilen birçok çalışmada, söz konusu hipotezi destekleyici çalışmaların yapılmış olmasına rağmen çalışmamızda hipotezin desteklenmemiş olmasıdır.

Çalışma sonucunda elde edilen verilerle desteklenmeyen bir diğer hipotez ise “Annenin aşırı koruyucu tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır” hipotezidir. Annenin aşırı koruyucu tutum alt boyut puanı ile çocuğun sosyal beceri düzeyi toplam puanı arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunamamıştır ($r = -0.329$; $p = 0.072 > 0.05$). Çok düşük düzeyde negatif Korelasyonel bir ilişki vardır. Elde edilen veriler çerçevesinde, literatür taramasında elde edilen verilerden farklı olarak, aşırı koruyucu tutumun, sosyal beceri düzeyini olumsuz yönde etkilediği söylenemez.

Çalışmanın dördüncü hipotezi olan “Annenin izin verici tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır” hipotezi de benzer şekilde elde edilen verilerle desteklenmemiştir. Annenin izin verici tutum alt boyut puanı ile çocuğun sosyal beceri düzeyi toplam puanı arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Korelasyon analizi sonucunda, puanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunamamıştır ($r = -0.292$; $p = 0.099 > 0.05$). Çok düşük düzeyde negatif korelasyonel bir ilişki vardır. Bu durumda, elde edilen verilere göre izin verici tutumun çocuğun sosyal beceri düzeyini olumsuz yönde etkilediği söylenemez.

Özetle, araştırma verilerinin bir kısmı araştırma hipotezlerini desteklememektedir. Annenin otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutum alt boyut puanları ile çocuğun toplam sosyal beceri düzeyi puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir Korelasyon bulunamamıştır (Sırasıyla; $r = -.137$, $p > .05$; $r = -.329$, $p > .05$; $r = -.292$, $p > .05$). Ancak, annelerin demokratik tutum alt boyut puanı ile çocuklardaki sosyal beceri düzeyi puanı arasında anlamlı pozitif ilişki bulunmuştur ($r = 0.642$, $p < .05$).

BÖLÜM IV

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırmanın amacı, annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun (6 yaş grubu) sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. Daha önce belirtildiği gibi çocuk yetiştirme tutumu ile sosyal beceri kavramları, sosyal öğrenme kuramı ve Baumrind'in ebeveyn tutumları ile ilgili sınıflandırması temelinde ele alınmakta ve ölçülmektedir.

Önceki bölümlerde de detaylı bir biçimde açıklandığı üzere, çalışmanın temelde 4 adet hipotezi vardır. Bunlar:

- Annenin demokratik tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.
- Annenin otoriter tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.
- Annenin aşırı koruyucu tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.
- Annenin izin verici tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

Annelerin demokratik tutum alt boyut puanı ile çocuklardaki sosyal beceri düzeyi puanı arasında anlamlı pozitif ilişki bulunmuştur. Bu durum, literatür taramasında elde edilen verilerle de tutarlı bir şekilde, demokratik tutum geliştiren annelerin çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Şakır (1987) çalışmasında, öğrencilerin sosyal uyumlarının yüksek olması ile annelerinin demokratik tutumları arasında anlamlı ilişki bulmuştur.

Diener ve Kim (2004), okulöncesi dönemdeki çocukların sosyal yeterliklerine etki edebilecek faktörleri belirlemek amacıyla yaptıkları çalışma bulgularına göre; annelerin çocuklarını olumlu yönde desteklemeleri, çocuklarda içe dönük veya saldırgan davranışların görülme sıklığı ile ters yönde ilişkiliyken; sosyal yeterlik ile olumlu yönde ilişkili bulunmuştur.

Fletcher, Darling, Steinberg ve Dornbusch (1995) çalışmalarında, demokratik ailede yetişen çocukların diğer çocuklara göre sosyal açıdan daha yeterli ve akademik başarılarının yüksek olduğunu bulmuşlardır.

Araştırmanın hipotezleri doğrultusunda annenin otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki beklenmektedir. Ancak araştırma sonucunda, annenin otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutum alt boyut puanları ile çocuğun toplam sosyal beceri düzeyi puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir korelasyon bulunamamıştır .

Korelasyon analizi sonucunda elde edilen veriler istatistiksel açıdan çok anlamlı olmasa da otoriter, aşırı koruyucu, izin verici ebeveyn tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında düşük düzeyde negatif yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. Değişkenler arasındaki ilişkinin negatif yönlü olması beklenen bir sonuçtur. Literatürde olumsuz ebeveyn tutumları ile ilgili yapılan birçok çalışma bulunmaktadır. Bu araştırmalar, katı ebeveynlik tarzını benimseyen, otoriter ebeveyn stiline sahip anne ve babaların çocuklarının daha çok saldırgan davranışta buldukları ve anti sosyal yönelimli olduklarını belirtmektedir (Laibe, Carlo, Torguati ve Ontai 2004; Aunola ve Nurmi, 2005; Haapasalo ve Pokela 1999; Landis ve Stone 1952). Baumrind (1966), otoriter ebeveyn tutumu ile yetişen çocukların iletişim becerilerinin çok düşük olduğunu ve ailelerinden çok az sıcaklık gördüklerini belirtmiştir. Katı disipline maruz kalan uysal çocuklar da zaman içerisinde, özellikle ergenlik döneminde, asi davranışlar gösterebilmektedirler (Baumrind, 1967). Bilal (1984), demokratik ve otoriter olarak algılanan ana-baba tutumlarının çocukların uyum düzeyleri üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yaptığı çalışmada, ana-babalarını demokratik olarak algılayan çocukların uyum düzeylerinin otoriter olarak algılayanlara göre daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Gerçekleştirdiğimiz çalışmada çok düşük düzeyde bir ilişki bulunmasına rağmen, literatürde gerçekleştirilen diğer çalışmalar, endişeli, koruyucu çocuk yetiştirme tutumlarının çocuklarda yüksek endişe ve güvensizlik yarattığını ortaya konmuştur (Muris ve ark., 2000; Muris, Meesters ve Brakel, 2003). Tabak (2007), çocuklarda görülen davranış problemleri ile anne baba tutumlarını inceleyen araştırmasında, koruyucu kollayıcı tutuma sahip anne ve babaların çocuklarında saldırganlık, içe kapanıklık, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu gibi davranış sorunlarının daha fazla bulunduğunu belirtmektedir.

Seçer, Sarı ve Olcay (2006) araştırmasında, anne tutumları ile okul öncesi dönemdeki çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgilerini arasındaki ilişkiyi incelemiş, annelerin aşırı koruyucu tutumunun çocukların ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili bilgi düzeylerini olumsuz yönde etkilediğini bulmuştur.

Eisenberg ve Mussen (1989), okul öncesi dönemdeki çocuklarla yaptıkları çalışmada izin verici ebeveyn stiline sahip olan ebeveynlerin çocuklarının daha az olumlu sosyal davranış sergilediklerini bulmuştur. İzin verici ebeveynlerin çocuklarına sınırsız özgürlük tanıdıkları, çocuklarının üzerindeki davranışsal ve psikolojik kontrollerinin oldukça düşük düzeyde olduğu, çocuklarının ihtiyaçlarına duyarlı olmadıkları görülmüştür (Darling ve Steinberg, 1993, Ladd ve Golter, 1998, Paterson ve Sanson, 1998, Baumrind, 1971, Mize ve Petit, 1997). Bu durumun, bu çocuklarda sosyal yetersizlikleri, akranlarıyla negatif ilişkileri, saldırgan davranışları beraberinde getirdiği görülmektedir (Synder ve ark., 2003; Yıldız, 2004; Ladd veLadd, 1998; Fagot ve Leve, 1998). Baumrind (1967), izin verici aile ortamında büyüyen çocukların, yaşlarına göre düşünmeden hareket eden, huysuz ve saldırgan çocuklar olduğunu belirtmektedir.

Olumsuz ebeveyn tutum ve tavırlarının, çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini ortaya koyan bir çok çalışma bulunmaktadır (Parker, 1983; Buri, Louiselle, Misikonis ve Muller, 1988; Tinkew-Bronte, Moore ve Carrano 2006; Pacheco, Gomes, Teixeira, 1999; Weber,Brondenburg ve Viezzar, 2003; Kim ve Kim, 2008). Yurtdışında, ebeveyn tutumları ve çocukların sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi inceleyen pek çok çalışma vardır (Di Prete ve Jennings, 2009; Chen ve diğ., 2005;Eisenberg ve Mcwolly 1993;

Turner ve Haris, 1994; Hart, Nelson, Robinson ve diğ., 1998). Perris, Eisemann, Ericsson, Knorring ve Perris (1983), tarafından yapılan kapsamlı bir çalışmada, negatif aile tutumlarının çocukların sosyalizasyonunu negatif olarak etkilediği bulunmuştur. Bu araştırmalar ebeveynler tutumlarının çocukların sosyal gelişimleri üzerindeki etkisini açıkça göstermektedir.

Bu araştırmada temel alınan sosyal öğrenme kuramına göre de, ebeveynler çocuklarının davranışları üzerinde birinci modeldir. Çocuklar başkalarının davranışlarını ve davranışlarının sonuçlarını gözleyerek taklit yoluyla öğrenmektedirler. Gözlem ve taklit yoluyla öğrenme çalışmaları, çocukların güçlü ve sıcak kişileri taklit ettiklerini, anne-babalar ailede güçlü olarak göründükleri için çocukların onları taklit ederek benzer davranışlar geliştirdiklerini ortaya koymuştur (Holden, 1997). Bu araştırma okul öncesi dönem çocuklar ile yapıldığı için, çocukların sıklıkla ebeveynlerinin tutum ve davranışlarını model alarak olumlu ya da olumsuz sosyal beceriler geliştirecekleri düşünülmektedir.

Araştırmada elde edilen verilere göre korelasyonel olarak ilişkinin düşük düzeyde olmasının nedeni olarak, oluşturulan örneklem grubunun homojen bir yapıya sahip olması görülmektedir. Oluşturulan örneklem grubunun üniversite mezunu, üst sosyo ekonomik düzeyde, çalışan, meslek sahibi annelerden oluşmasının araştırmanın sonuçlarını etkilediği düşünülmektedir. Literatürde bir çok çalışma ebeveynlerin eğitim düzeyleri ile ebeveyn tutumları arasında ilişki olduğunu, annelerin eğitim durumları arttıkça olumsuz ebeveyn tutumlarından uzaklaştıklarını ortaya koymaktadır (Cousins, Power ve Olvera-Ezzell, 1993; Fox, Platz ve Bentley, 1995; Ayyıldız, 2005; Dekovic, Gerris, 1992; Mızrakçı, 1994; Ömeroğlu, 1996;). Yine yapılan birçok araştırma annenin eğitim düzeyi ile çocuğun sosyal beceri gelişiminin ilişkili olduğu göstermektedir (Atik, 1992; Atılgan, 2001; Koçak ve Tepeli, 2006; Cousins, Thomas ve Olvera-Ezzell, 1993). Gerçekleştirilen bu çalışmada, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici annelerin çocuklarının olumsuz sosyal beceriler sergileme oranının düşük olması, annelerin eğitim durumlarının yüksek olmasıyla açıklanabilir. Diğer bir ifadeyle, eğitim durumu yüksek olan annelerin tutumları otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici olsa dahi çocukların sosyal beceri düzeyleri ciddi anlamda düşmemektedir. Annelerin, çalışan,

meslek sahibi, belli bir yaş grubunda olmaları, annelerin kendine olan güvenini arttırıcı, çocuk yetiştirme ile ilgili kaynaklara ulaşmada daha istekli ve daha hassas davranmasını sağlayabilir. Ayrıca sahip olunan ekonomik imkânların, annenin çocuklarına ayırdığı zaman konusunda önemli bir belirleyici olduğu, çocukların eğitim ve yetiştirilmesinde de sorun ve problemler karşısında alınabilecek profesyonel yardımlar için de önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırmada ebeveyn tutumlarının olumlu yönde toplanması, sosyo ekonomik durum ve eğitim durumunun yükselmesiyle birlikte ebeveynlerin çocukları ile daha ilgili oldukları, fiziksel ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında daha hassas davranmaları ile açıklanabilir. Araştırmacılar (Barnett ve Baruch, 1987; Cotton ve diğ., 1990) çalışan annelerin, çalışmayan annelere göre, memnuniyet düzeylerinin daha yüksek olduğunu ve çocuklarıyla daha olumlu ilişkiler kurduklarını göstermektedir. Annenin eğitim düzeyi ve çalışma durumuna bağlı olarak artan refah düzeyinin araştırma sonuçlarında etkili olduğu düşünülmektedir. Fakat bu aşamada belirtilmelidir ki çocukların sosyal beceri gelişimlerinde esas belirleyici etmen annenin sosyo-ekonomik durumundan ziyade tutumlarıdır.

Yine de, anne tutumları ile annenin sosyo-ekonomik durumu arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Bu araştırmada annenin eğitim durumlarına bağlı olarak çalışması ve bu doğrultuda gelir düzeyini yüksek olmasının çalışmanın sonuçlarında etkili olduğu düşünülmektedir. Annenin eğitim durumu sosyo-ekonomik düzeyi de kapsayan bir konumdadır. Örneğin, Bornstein ve ark. (2003) tüm sosyo-ekonomik statü değişkenlerini kullanarak yaptıkları bir araştırmada, anne eğitiminin anne davranışını ve çocuktaki davranışsal sonuçları en iyi yordayan değişken olduğunu ortaya koymuştur. Ülkemizde eğitim ve gelir durumu her zaman birbiri ile uyumlu olmamakla birlikte, bu araştırmada bu iki değişkenin birbiri ile uyumlu şekilde bir arada olması, annenin eğitimine bağlı olarak gelir düzeyinin yükselmesi araştırma sonuçlarında belirleyici bir faktör olarak görülmektedir.

Örneklem grubunun, İstanbul'un merkezi semtlerinde yaşayan, üniversite mezunu ve gelir düzeyi yüksek olan annelerden oluşmasının çocuğa verilen psikolojik değeri arttırdığı, annelerin çocuk yetiştirme ile ilgili tutumlarının olumlu yönde

toplanmasını sağladığı ve cinsiyet farkını ortadan kaldırdığı düşünülmektedir. Günümüz toplumunda kentli ailelerin çekirdek yapıda olması, çocuk sayısının azalması, kadının eğitim seviyesinin yükselmesi ve çalışma hayatı ile birlikte, ebeveynlerin çocukları ile ilgili gelecek beklentilerinde de değişimlerin olduğu, çocuğunu kendine bağımlı kılmaktan çok bireyselleşmesine ve gelişmesine daha çok önem verdiği düşünülmektedir.

Araştırma verileri demokratik ebeveyn tutumu ile çocukların sosyal beceri puanları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Ebeveyn stilleri ile olumlu sosyal davranışlar arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalarda, demokratik ebeveyn stiline sahip olan anne ve babaların çocuklarının, olumlu sosyal davranış puanlarının yüksek olduğu ve bu davranışları sık gösterdikleri bulunmuştur (Laibe ve ark., 2004, Eisenberg ve Mussen, 1998, Fabes ve ark., 1994; Yağmurlu, 2005; Öğretir, 1999; Buri 1991).

Lamborn, Mounts, Steinberg ve Dornbusch (1991)'un çalışmalarına bakıldığında demokratik ailelerdeki çocukların psikososyal gelişim ölçümünden en yüksek puanı aldığı ve psikososyal ve davranışsal bozukluk ölçümlerinden ise en düşük puanı aldığı görülmüştür. Ebeveynlerin çocuklarına karşı demokratik tutumu, çocuğun kendini daha rahat, duygu ve düşüncelerini özgürce ifade etmesini sağlar. Çocuğun özgüveni artar, iletişim becerisi gelişir, kendi yeteneklerinin farkına varıp kendini gerçekleştirme fırsatı yakalayabilir. Annenin çocuğunu yetiştirirken demokratik tutum sergilemesi, çocuğun sosyal yönden daha yeterli olmasını sağlayacaktır (Baumrind, 1967, 1971).

Sosyal öğrenme kuramına göre de, annenin çocuğu için olumlu davranışsal model olması, çocuğun çevresi ile olan ilişkilerinde olumlu sosyal davranışlar geliştirmesinde etkili olacaktır.

Ayrıca bu araştırmada, annelerin demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutum alt boyut puanları arasında, çocukların cinsiyetlerine göre anlamlı fark bulunamamıştır. Çocukların cinsiyetine bağlı olarak oluşan ebeveyn tutum alt boyut ortalama puanlarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Çocukların sosyal

beceri düzey puanları arasında da, çocukların cinsiyetine göre anlamlı fark bulunamamıştır.

Kağıtçıbaşı (1982), çocuğun değeri adlı araştırmasında çocuğun ekonomik değerinden bahsetmektedir. Kız ve erkek çocuklardan farklı beklentiler, değişik cinsiyet rolleri sosyalleşmesine yol açmaktadır. Erkek çocuk anne ve babanın yaşlılık güvencesi olarak görülmektedir. Erkek çocuktan daha çok şey beklendiği için, ona daha çok değer verilir, üstüne daha çok düşülür. Erkek çocuğa atfedilen bu yük, erkek çocuğun bağımsızlaşmasını güçleştirecektir. Kız çocukları ise, erkeklerden daha farklı bir sosyalleşme sürecinden geçerler, baskı ve kontrol altındadırlar. Yaşanılan yörenin gelişmişlik düzeyi, aile geliri ve eğitim düzeyi, özellikle kadının eğitim düzeyi yükseldikçe, kırdan kente hareketlilik arttıkça ve ailede mevcut çocuk sayısı azaldıkça çocuk ekonomik değerini kaybetmektedir (Kağıtçıbaşı,1994). Aynı gelişmeler, çocuğun psikolojik değerini arttırmaktadır. Böylece geleneksel yapı içerisinde, çocuk sağladığı maddi yarar bakımından değer taşıırken gelişim süreci ile birlikte çocuğun psikolojik değeri artmaktadır. Çocuğun Değeri araştırması yakın geçmişte Türkiye’de üç kuşağı kapsayacak şekilde tekrarlanmış (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005), kırsal ve şehirde yaşayan düşük sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin, üst sosyo-ekonomik düzeydeki annelere kıyasla çocuklarda bağımsızlık ve kendine güven gibi özellikleri pek önemli görmedikleri bulunmuştur.

Türk ailelerinde ebeveyn değerlerini inceleyen bir diğer araştırma (İmamoğlu, 1987), düşük sosyo-ekonomik gruptan olan ebeveynlerin çocuklarından minnettarlık beklediklerini, buna karşın yüksek sosyo-ekonomik gruptan gelen ebeveynlerin ise çocuklarında özerkliğe değer verdiklerini ortaya koymuştur. Ebeveyn-çocuk etkileşiminin, ailenin sosyo-ekonomik statüsü ile yakından ilişkili olduğunu ifade etmektedir (Cowan ve ark, 1998).

Çocukların sosyal beceri düzeylerine bakıldığında, kızların ortalamalarının erkeklerin ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Ortalamalara göre, kız çocuklarının sosyal beceri düzeyleri erkek çocuklarına göre daha yüksektir. Ancak istatistiksel açıdan bakıldığında, çocukların sosyal beceri düzeyi toplam puanı ile çocukların cinsiyetlerine bağlı ortalamalar arasında anlamlı farklar bulunamamıştır.

Literatürdeki araştırmalar kızların sosyal beceri düzeyinin erkeklerden daha yüksek olduğunu bulmuştur (Hart ve ark., 1998; Fagot ve Leve, 1998; Aunola ve Nurmi,2005; Jamyang-Tsherin 2004; Kazdin 1985; Seven 2006; Kapkıran ve diğerleri 2006). Bu araştırmada, istatiksels olarak kız ve erkek çocuklarının sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmasa da cinsiyete bağlı sosyal beceri ortalama puanları dikkate alındığında, literatür çalışmasıyla benzer şekilde, kız çocuklarının erkeklere oranla sosyal beceri düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Fakat bu noktada belirtmek gerekmektedir ki, gerçekteştirilen bu çalışmada, annelerin erkek çocuklara ve kız çocuklara karşı davranışlarında farklılık bulunmaktadır. Bu çalışmada elde edilen veriler, annelerin kız çocuklarına, erkek çocuklara oranla daha demokratik davrandıklarını göstermektedir. Kız çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin daha yüksek olması söz konusu demokratik tutum ile alakalıdır.

Ebeveynlerin çocuklarının cinsiyetine göre çocuk yetiştirme tutumlarında anlamlı bir fark olmaması, çocukların sosyal becerileri arasında da anlamlı bir fark olmaması sonucu ile örtüşmektedir. Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının demokratik yönde toplanmasının cinsiyete bağlı sosyal beceri düzey puanlarını da etkilediği düşünölmektedir.

Sonuç olarak, bu araştırmada annenin olumlu çocuk yetiştirme tutumu olan “demokratik çocuk yetiştirme tutumu”nun çocuğun sosyal beceri gelişimini olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Annenin otoriter, aşırı koruyucu, izin verici çocuk yetiştirme tutumunun çocuğun sosyal beceri gelişimini çok düşük düzeyde olumsuz olarak etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum çocuğun olumsuz sosyal beceri gelişimi üzerinde “annenin çocuk yetiştirme ile ilgili olumsuz tutumu” dışında başka faktörlerinde etkili olduğunu göstermektedir. Bu faktörler ebeveynlerden bir diğer olan baba, çocuğun içinde bulunduğu çevre, akran etkisi, çocuğa ve ebeveynlere ait demografik değişkenler olabilir. Kısaca araştırma verilerine göre, çocuğun olumlu yönde sosyal beceri gelişiminde annenin olumlu çocuk yetiştirme tutumu tek başına çok güçlü bir etmendir. Ancak çocuğun sosyal beceri gelişimini olumsuz yönde etkileyen tek etmen “annenin olumsuz çocuk yetiştirme tutumu” değildir. Annenin çocuk yetiştirme tutumunun dışında başka faktörlerin etkisinden söz edilebilir.

Bu araştırmanın orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki semtlerde yer alan anaokullarında ve bu okullara devam eden çocuk ve ebeveynleri ile yapılmış olması çalışmayı sınırlandırmaktadır. Aynı araştırma alt sosyo-ekonomik düzeyde, eğitim seviyesi düşük ebeveynlerle yapılarak ele edilen veriler gruplar arasında karşılaştırılabilir.

KAYNAKLAR

Akkök, Füsün (1996), *İlköğretimde Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi, Öğretmen El Kitabı*, Ankara: MEB. Basımevi.

Altay, F.B.(2007).*Okulöncesi Kuruma (Devlet-Özel) Devam Eden Çocukların Sosyal Yeterlik ve Olumlu Sosyal Davranışları ile Ebeveyn Stilleri Arasındaki İlişkiler*,Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ,Ankara

Arı, R., A. Çağdaş., Z. Seçer Şahin. (2002). *Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi*,Ankara: Nobel Yayınları

Atılğan, G. (2001). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden ve Etmeyen İlköğretim I. Kademe ve I. Devre Özelliklerinin Sosyal Beceri Özelliklerinin Karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Atik, T.B. (1992). *Anaokulu Eğitimi Alan ve Almayan Çocukların Ruhsal Uyum Davranışlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Aunola, K.,& Nurmi, J. E. (2005). *The role of parenting styles in children's problem behavior. Child Development,*

Avcıoğlu, H. (2005).*Etkinliklerle Sosyal Beceri Öğretimi*, Ankara: KökYayıncılık.

Avcıoğlu,H. (2003).*Okulöncesi Dönemdeki Çocuklarda Sosyal Becerilerin Öğretmesinde İşbirlikçi Öğrenme Yöntemi İle Sunulan Öğretim Programının Etkililiğinin İncelenmesi*. Omep Dünya Konsey Toplantısı Bildirisi, Ankara.

Ayyıldız, T. (2005). *Zonguldak İl Merkezinde 0-6 Yaş Çocuğu Olan Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları*. Yüksek Lisans Tezi, Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak.

Balat,G.(2007). *İlköğretime Başlayan Çocukların Anne Babalarının Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Okul Öncesi Eğitimden Yararlanma Düzeylerine Göre İncelenmesi*. *Eğitim ve BilimDergisi*

Bandura, A. & Walters, R. (1963). *Social Learning and Personality Development*. New York: Holt, Rinehart & Winston.

Baran, Gülen.(2005). **4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Davranış ve Aile Ortamlarının İncelenmesi**. *Çağdaş Eğitim Dergisi*,

Baumrind, D. (1967). **Child Care Practices Antecedent Three Patterns of Preschool Behavior**, *Genetic Psychology Monographs*,.

Baumrind, D. (1971). **Harmonious Parents And Their Preschool Children**,*Developmental Psychology*.

Bilal,G.(1984). **Demokratik ve Otoriter Olarak Algılanılan Anne-Baba Tutumlarının Çocukların Uyum Düzeylerine Etkisi**.Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi,Ankara.

Bornstein, M. H., Hahn, C., Suwalsky, J. T. D. ve Haynes O. M.(2003). **The Hollingshead four factor index of social statusstatus and the socioeconomic index of occupations**. M. H. Bornstein ve R. H. Bradley, (Ed.), **Socioeconomic status,parenting and child development** içinde. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

Bronte-Tinkew, J., Moore, K., & Carrano, J. (2006). **The father-child relationship, parenting styles, andadolescent risk behaviors in intact families**.*Journal of Family Issues*,.

Buri, J. R., Louiselle, P. A., Misukanis, T. M., Mueller, R. A.(1988), **Effects of Parental Authoritarianism and Authoritativeness on Self-esteem**.*Personality and Social Psychology Bulletin*,.

Caldarella, P. and Merrell, W. (1997). **Common Dimensions of Social Skillsof Children and Adolescents: A Taxonomy of Positive Behaviors**.*School Psychology Review*,.

Cartledge, G. and Milburn, J. (1980). *Teaching Social Skills To Children*. New York: Pergamon Press.

Chen, X., Yunfeng, H., Lei C. and Hongyun, L. (2005). **The Peer Groups as a Context: Moderating Effects on Relations Between Maternal Parenting and Social and School Adjustment in Chinese Children.** *Child Development*.

Cousins, J.H., Power, T.G., Olvera-Ezzell, N. (1993). **Mexican-American Mothers' Socialization Strategies: Effects of Education, Acculturation, and Health Locus of Control.** *Journal of Experimental Child Psychology*.

Çağdaş, A., Seçer-Şahin, Z. (2002).*Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi*. Ankara: Nobel Yayınevi.

Çimen, S.(2000). *Ankara'da Üniversite Anaokullarına Devam Eden Beş Altı Yaş Çocuklarının Psiko-Sosyal Gelişimlerinin İncelenmesi*.Yüksek Lisans Tezi,Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü,Ankara.

Çubukçu, Z., Gültekin,M.(2006). **İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Beceriler.** *Bilig Dergisi*.

Darling, N. & Steinberg, L. (1993). **Parenting styles as context: An integrative model.** *Psychological Bulletin*.

Dekovic M, Gerris JR.(1992). **Parental Reasoning Complexity, Social Class, and Child Rearing Behaviors.** *Journal of Marriage and the Family*,

Deniz, M. E., Hamarta, E & Arı, R.(2005). **An investigation of social skills and loneliness levels of university students with respect to their attachment styles in a sample of Turkish students.** *Social Behavior and Personality*, **desenvolvimento de habilidades sociais na adolescência [Parenting styles and adolescent development of social skills]**. *Psicologia: Teoria e Pesquisa*.

Diener, M. L. & Kim, D. (2004). **Maternal and child predictors of preschool children's social competence.** *Applied Developmental Psychology*,

DiPrete, T.A. and Jennings, J.L. (2009). **Social behavioral skills and the gender gap in early educational achievement.** *Sociology of Education.*

Durmuş, R. (2006). **3-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Ebeveynlerin Kişilik Özellikleri İle Anne Baba Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Eisenberg, N. & Mussen, P. (1989). **The roots of prosocial behavior in children.** Cambridge: Cambridge University Press.

Eisenberg, N. and MC wolly, S. (1993). **Socialization and Related emotions and maternal practices to children's comforting behavior.** *Journal of Experimental Child Psychology.*

Elias, M.J.; Zins, J.E.; Weisberg, R.G.; Frey, K.S.; Greenberg,M.T.; Haynes,N.M.;Kessler,R.;Schwab-Stone, M.E. and Shriver,T.P. (1997). **Promoting Social and Emotional Learning; Guidelines for Educators.** Printed United States.

Erbay,E.(2008).**Okul Öncesi Eğitim Alan ve Almayan İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Becerilere Sahip Olma Düzeyi.** Yüksek lisans Tezi,Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Pamukkale.

Fabes, R. A., Eisenberg, N., Nyman, M., Bernzweig, J., & Pinuelas, A. (1994). **The relations of emotionality and regulation to children's anger related reactions.** *Child Development.*

Fagot B. I. & Leve, L. D. (1998). **Teacher rating of externalizing behavior at school entry for boys and girls: Similar early predictors and different correlates.** *Journal of Child Psychology and Psychiatry.*

Fantuzzo, J., Sutton-Smmth, B., Colahan, K.C., Manz, P. H., Cannmng, S., Debnam, D. (1995). **Assesment of Preschool Play interactions Behaviors in Young Low-income Children: Penn 9nteractive Peer Play Scale.** *Early Childhood Research Quarterly*

Fletscher ,A.C., Steinberg ,L ., Darling ,N ., Dornbusch, S .M. (1995). **The Company They Keep: Impact of Authoritative Parenting in The Adolescent's Social Network on İndividual Adjustment and Behavior.** *Developmental Psychology*,.

Fox, R.A., Platz, D.L., Bentley, K.S. (1995). **Maternal Factors Related to Parenting Practices, Developmental Expectations, and Perceptions of ChildBehavior Problems.** *Journal of Genetic Psychology*, 156, 431-441.generation hypothesis. *Current Psychology*,.

Gresham, F M. and Elliott, S.N. (1990). **Social skills rating system.** MN: Circle Pines, AGS.

Gülay, H. (2004). **Korunmaya Muhtaç Çocuklarla Ailesi ile Yaşayan 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Karşılaştırılması.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Gültekin, S. (2008). **5 yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Günindi,N. (2008). **Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile anne-babalarının empatik becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi.** Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Haapasalo, J. & Pokela, E. (1999). **Child rearing and child abuseantecedents of criminality.** *Agression and Violent Behavior*,.

Hargie , O . (Ed.). (1986). **A handbook of communication skills.** New York: New York University Press.

Hart, H. C., Nelson, A.D., Robinson, C. C., Olsen, F. S., Mcneilly-Choque, K. (1998).**Overt and relational aggression in Russian nurseryschool- age children: parenting style and marital linkages.***Developmental Psychology*,.

Hawkins, J. D., Von Cleve, E., ve Catalano, R. F. (1992). **Reducing Early Childhood Aggression: Results of a Primary Prevention Program.** *Journal American Academy Child Adolescent Psychiatry*,.

Hops, H. (1983). **Children's Social Competence and Skills: Current Research Practices and Future Directions.** *Behavior Therapy*,

İmamoğlu, E.O. (1987). **An interdependence model of human development.***Growth and progress in cross-cultural psychology*

İnanç, B., Bilgin,M., Atıcı, M. (2007).*Gelişim Psikolojisi*.Ankara: Pegem Akademi.

Jamyang-Tshering , K. (2004). **Social Competence in Preschoolers: An Evaluation of The Psychometric Properties of the Preschool Social Skills Rating System (SSRS).** Ph. D. Thesis, Pace UniversityABD.

Johnson, J,L. (2000). **Preventing Conduct Problems and Increasing Social Competence in High-Risk Pre-schoolers.** A Doctoral Dissertation Regent University, Virginia.

Kağıtçıbaşı, Ç ve Ataca, B. (2005). **Value of children and familychange: A 3-decade portrait from Turkey.** *Applied Psychology:An International Review*,.

Kağıtçıbaşı, Ç.(1994) **.Aileye Yaklaşımında Bir Kuramsal Çerçeve Ve Aile Değişim Modeli.** Ankara: T.C.Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayını.

Kağıtçıbaşı,Ç(1982). **Çocuğun Değeri:Türkiye’de Değerler ve Doğurganlık.**İstanbul:Boğaziçi Üniversitesi

Kansu, N.,ve Beceren, E. (2004). **Erken Çocukluk Döneminde Sosyal Beceriler.** *Çoluk Çocuk Dergisi*

Kapıkıran, A., İvrendi, A. ve Adak, A. (2006). **Okul öncesi çocuklarında sosyal beceri: Durum saptaması.** *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,

Karabulut, Demir, E., Şendil, G. (2008). **Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)**, *Türk Psikoloji Yazıları*,.

Karahan ve diğ.(2007).**Üniversite Öğrencilerinin Stresle Başa Çıkma Tarzlarının Sosyal Beceri Düzeylerine ve Mutluluk Algılarına Göre İncelenmesi.***Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*,

Ketstsız, M., Ryan, B.A. & Adams, G.R. (1998). **Family processes, parentchildinteractions, and child characteristics influencing school- based socialadjustment.** *Journal of Marriage and the Family*,.

Kim Hun-Soo- Kim Hyun-Sil .(2008). **Juvenile delinquency and youth crime.** New York: Nova Science.

Koçak, N., Tepeli, K. (2006). **4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal İlişkiler İşbirliği Davranışlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi.** 1.Uluslar Arası Okul Öncesi Eğitim Kongresi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Kuzgun, Y.(1991). **Ana Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi.** Ankara: Aile Araştırma Kurumu Yayınları.

Ladd, G. W. & Ladd, B. K. (1998). **Parenting behaviors and parent-child relationships: Corelates of peer victimization in kindergarten?** *Developmental Psychology*,.

Ladd, G. W.,& Golter, B. S. (1998). **Parent's management of preschooler's peer relations: Is it related to children's social competence?.***DevelopmentalPsychology*,

Laibe, D., Carlo, G., Torquati, J., & Ontai, L. (2004). **Children's perception of family relationships as assessed in a doll story completion task: Links to parenting, social competence, and externalizing behavior.** *Social Development*,.

Lamborn, S. D., Mounts, N. S., Steinberg, L. D., Dornbusch, S. M.(1991).**Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families.** *Child Development*, 62, 1049-1065.

Landis, P.H. ve Stone, C.L.(1952). *The Relationship of Parental Authority Patterns of Teenage Adjustments*. State Collage of Washington.

Lassabo, G. (1994). *Socialization in Two - and One Parent Families*. O. M. E. P.

Maccoby, E. E., Martin, J. A. (1983). Socialization in the Context of the Family: 111 Parent – Child Interaction. P. H. Mussen & E. M. Hetherington (Ed.), **Handbook of Child Psychology: Socialization. Personality and Social Development**. New York: Wiley.

McFall, W.T. (1982). **Tooth loss in 100 treated patients with periodontal disease. a longterm study**. *Journal of Periodontology*.

Mızrakçı, Ş. (1994). *Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etki Eden Faktörler: Demografik Özellikleri, Kendi Yetiştiriliş Tarzları, Çocuk Gelişimine İlişkin Bilgi Düzeyleri ve Çocuğun Mizacına İlişkin Algıları*.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Mize, J. ve Abell, E.(2006). **Teaching Social Skills To Kids Who Don't Have Them**. Retrieved from <http://www.behavioradvisor.com/Socialskills.html>.

Navaro, L. (1989). *Aşırı Koruyuculuğun Çocuk Eğitimine Etkileri*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları. of depressed patients. *Archives of Psychiatry and Neurological Sciences*,

Oktay,A.(2002).*Yaşamın Sihirli Yılları: Okulöncesi Dönem*.İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

Oprea, L.M. (1998). *The Relationship of Authoritative Parenting Style of Head Start Families and the Development of Appropriate Social Skills in Preschool Children*. Ph. D. Thesis, ABD: University of New Orleans.

Orçan, M., Deniz, E.(2006). *Anaokuluna Devam Eden 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Uyumlarının İncelenmesi*, Marmara Üniversitesi,1.Uluslararası Okulöncesi EğitimKongresi.

Öğretir, A. (1999). *Alt ve Üst Sosyo- Ekonomik Düzeydeki 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Oyun Davranışlarıyla Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Ankara.

Özabacı, N. (2006).*Çocukların Sosyal Becerileri ile Ebeveynlerin sosyal Becerileri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma*,*Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* .

Özben, Ş., Argun, Y. (2002). **Okul öncesi çocukların anne-babalarının çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili değişkenlerin incelenmesi**. Dokuz Eylül Pacheco, J. T. B., Gomes, W., & Teixeira, M. A. P. (1999). Estilos parentais e

Parker, G. B. (1983). *Parental overprotection: A risk factor in psychosocial development*. New York: Grune and Stratton.

Paterson, G.,& Sanson, A. (1999). **The association of behavioural adjustment to temperament, parenting and family characteristics among 5-year-old children**. *Social Development*,.

Peren,S.,Stadelmann, S., Wyl, A.V. & Klitzing, K.V. (2007). **Patways of Behavioral and Emotional Symptoms in Kindergarden Childeren:What is the Role of ProSocial Behaviour?**.*Eur Child Adolescan Psychiatry*,.

Perris, C., Eisemann, M., Ericsson, U., Van Knorring, L., & Perris, H.(1983). **Parental rearing behaviours and personality characteristics** Pettit , G .S., Harrist , A.W., Bates, J.E., Dodge, K.A (1991). **Family İnteraction, Social Cognition and Children's Subsequent Relations with Peers at Kindergarten**. *Journal of Social and Personal Relationships*,.

Powless, L.D. and Eliot, N.S. (2002). *Assegment of Social Skills of Native American Preschoolers: Teachers and Parent Rating*. Univeristy ofWisconsin-Madison, U.S.A.

Rinn, R.C., And Markle, A. (1979), **Modification of Social Skill Deficits in Children**. *Research and Practice in Social Skills Training*, New York, NY: Plenum,.

Ruggiero, T . (2002). *Social Skills, İntelligence A nd Gender as Predictors Od Standardized Measures of Achievement and Teacher Ratings of Behaviours Associated With Learning*. Ph. D. Thesis. ABD: Pennsylvania State Univesity.

Sarı, E. (2007). *Anasınıfına Devam Eden 5-6 YaşGrubu Çocukların, Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının, Çocuğun Sosyal Uyum Ve Becerilerine Etkisinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi ÜniversitesiEğitim Bilimleri Enstitüsü,Ankara.

Seçer, Z., Sarı, H. & Olcay, O. (2006). **Anne Tutumlarına Göre Okul öncesiDönemdeki Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kural Bilgilerinin İncelenmesi**, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Konya.

Sergin (2001). **Social skill and negative life events: testing the deficit stress** Seven, S. ve Yoldaş C. (2007).

Sınıf Öğretmeni Adaylarının Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi.*Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*,

Seven,S.(2006).**Ailesel Faktörlerin Altı Yaş Çocuklarının SosyalDavranış Problemlerine Etkisi**.*Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*,

Snyder, J., Stoolmiller, M., Wilson, M., & Yamamoto., M.. (2003). **Child angerregulation, parental responses to children's anger displays, and early childantisocial behavior**. *Social Development*..

Sorias, D. (1986). **Sosyal beceriler ve değerlendirme yöntemleri**.*Psikoloji Dergisi*,.

Steinberg, L., Lamborn, SD., Dornbusch. SM., Darling, N. (1992) **Impact of parenting practices on adolescent achievement, authoritative parenting, school involvement and encouragement to succeed**. *Child Development*,

Şakır, A. (1987). *Hacettepe Üniversitesi devlet Konservatuari' na devam eden 14 – 18 yaş grubu öğrencilerin sosyal uyumları ile anababa tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*.Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Şendil, G.(2003). *Çocuk,Ergen ve Anne Baba*. İstanbul:Çantay Yayınları

Tabak, N.(2007). *İlköğretim Birinci Kademedeki Davranış Sorunları Olan Çocukların Anne Baba Tutumları*.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocatepe Üniversitesi Sosyal BilimlerEnstitüsü,Afyon.

Teglasi, H. ve Rothman, L. (2001). **A Classroom-Based Program to Reduce Aggressive Behavior**. *Journal of School Psychology*.

Tokol, O. (1996). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam eden ve Etmeyen 3-6 Yaş Çocuklarının, Gelişim Özellikleri ve Anne-Baba Tutumlarının Karşılaştırılması*.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Tudge, J., Hogan.. D., Snezhkova., I.(2009).et al. **Parent's Child-rearing Values and Beliefs in the United States and Russia: The Impact of Culture and Social Class**. *Infant and Child Development*..

Turner,P.H&Haris,M.B(1984).**Parental Attitudes and Preschool Children's Social Competence**,*The Journal Genetic of Psychology*,

Uğur, H.(1998). **Anasınıfı Eğitiminin Sosyalleşmedeki Rolü ve ÖğrencileriSosyalleştirme Açısından Özel ve Devlet Anasınıflarının Karşılaştırılması**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Vaughn, B. E., J. H. Block and J. Block.(1988). **Parental agreement on Child Rearing During Early Childhood and the Psychological Characteristics of Adolescents** .*Child Development*,.

Verschuere, Karine., Marcoen, Alfons, & Schoefs,Veerle.(1996). **The Internal Working Model Of The Self, Attachment, and Competence in five years old**. *Child Development*,.

Weber, L. N. D., Brandenburg, O. J., & Viezzer, A. P. (2003). **A relationship between parentingstyle and children's optimism.** *PSICO-USF*

Yağmurlu, B., Sanson, A., Köymen, S.B.: (2005). **Ebeveynlerin ve çocuk mizacının olumlu sosyal davranış gelişimine etkileri: Zihin kuramının belirleyici rolü.** *Türk Psikoloji Dergisi,*

Yavuzer , Haluk.(1996). **Çocuk Psikolojisi.**İstanbul:Remzi Kitabevi.

Yıldız,A.(2004).**Ebeveyn Tutumları ve Saldırganlık.** *Polis Bilimleri Dergisi*

Yüksel , G . (1997). Sosyal Beceri Eğitimin Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeyine Etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi,Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü,Ankara.

EK: 1

EBEVEYN BİLGİ FORMU (ANNE)

Adınız-Soyadınız:

Çocuğun Adı-Soyadı:

1.Kaç yaşındasınız?

25-29

30-35

36-40

41-45

45 üstü

2. Eğitim Seviyeniz:

Okuryazar

İlköğretim

Lise

Lisans

Yüksek Lisans ve yukarısı

3.Çalışma durumunuz

Çalışıyorum

Çalışmıyorum

4. Ailenizin toplam aylık geliri: .....

- 1.500 TL altı
- 1500 üstü ve 2000 TL
- 2000 üstü ve 2500TL
- 2500 üstü ve 3000TL
- 3000 üstü ve 4000TL
- 4000 TL üstü

5. Çocuğunuzun cinsiyeti

- Kız
- Erkek

6.Çalışmaya konu olan çocuğunuzun yaşı

- 3
- 4
- 5
- 6

7. Kaç çocuğunuz var

- 1
- 2
- 3
- 4

( ) 5

8.Araştırmaya konu olan çocuğunuz kaçınıcı çocuk

( ) 1.

( ) 2.

( ) 3.

( ) 4.

( ) 5.

9. Aşağıya çocuklarınızın yaş ve cinsiyetini yazınız

Cinsiyet..... Yaş.....

Cinsiyet..... Yaş.....

Cinsiyet..... Yaş.....

Cinsiyet..... Yaş.....

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Aysun Aktaş Özkafacı

Doğum Yılı : 1976

Medeni Durum : Evli

e-posta : psiko-aktas@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

2009-2012 : Yüksek Lisans, Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler

Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul

1995-1999 : Lisans, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
Psikoloji Bölümü, Samsun

1988-1994 : Lise ve Ortaokul, Beşiktaş Kız Lisesi, İstanbul

İŞ DENEYİMİ

2009-2011:Boğaziçi Yıldızlar Anaokulu, Psikolog, İstanbul

2011-2012 :Küçükköy Kız Teknik ve Meslek Lisesi, Rehber Öğretmen, İstanbul

2012-devam ediyor:Ümraniye Anadolu İmam Hatip Lisesi, Rehber
Öğretmen, İstanbul.